KULTÚRA

ROČNÍK XXIV. – č. 1 **DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY** 13. JANUÁRA 2021

Vydáva FACTUM BONUM, s. r. o. • Šéfredaktor TEODOR KRIŽKA • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava • mobil: 0911 286 452 • e-mail: teodor.krizka@gmail.com • Cena 1,90 €

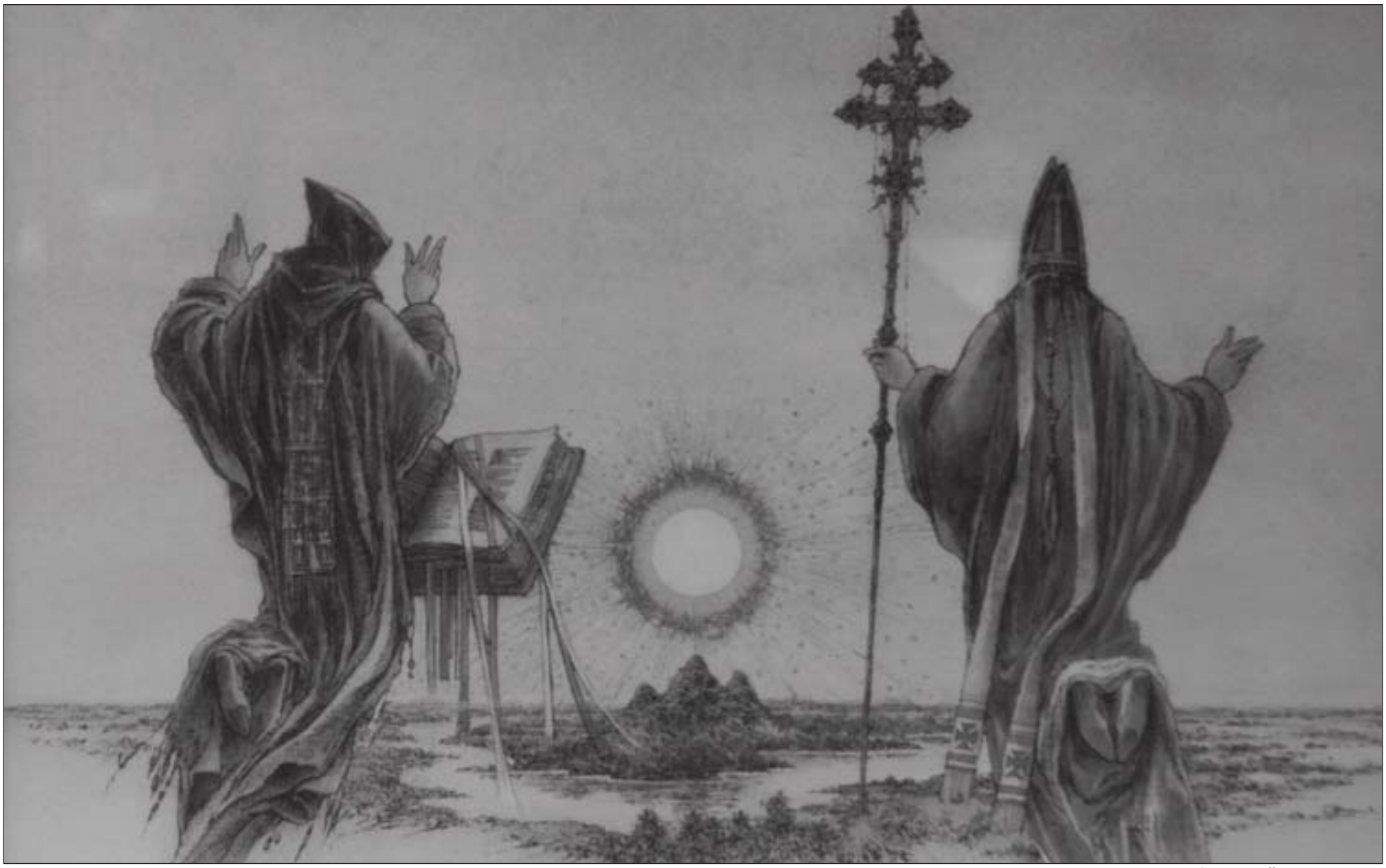

Stano Dusík: Vierozvestovia

Slovenské slovo Slovákom

„SLOVÁCI, SÚCI NA SLOVO", „dobre počuj celý národ slovenský, vypočuj Slovo od Boha ti zoslané, Slovo, čo um aj srdce tvoje posilní!"

Na počiatku stvorenia bolo Slovo, na počiatku našej literatúry bolo „Predslovo" – Predslov Konštantína Filozofa k prekladu štyroch evanjelií Nového zákona, ktorý je všeobecne známy ako Proglas.

Slovo – skutočný fenomén ľudstva – a malo by byť aj fenoménom ľudskosti, ak by sme nestrácali z kultúrneho obzoru jeho skutočné poslanie, uvedomenie si významu tohto základného spojiva medzi ľuďmi, jeho poslania a využitia na zušľachťovanie človeka, ako Konštantín Filozof v Proglase prezieravo vyznačil: aby „Slovo od Boha nám zoslané" bolo našou ľudskou energiou, aby to bolo –

Slovo, čo hladné ľudské duše nakŕmi,
Slovo, čo um aj srdce tvoje posilní,
Slovo, čo Boha poznávať ťa pripraví..

Slovo – aj vyslovené, ale aj zapísané, lebo jeho posolstvo, účinok je trvalejší! Preto aj - takisto každé ľudské srdce na zemi dážď Božích písmen potrebuje pre seba, aby plod Boží rástol v ňom čo najväčšmi.

Čiže: pôsobením Slova a písma rásť k vyššiemu poznaniu.

Posolstvo však treba pochopiť aj pre jeho význam do budúcna – rozvíjať svoju kultúru nielen cez slo-vesnosť, ale aj cez písomníctvo, knižnú kultúru, ktorej plody sú trvácnejšie – „hovoria zrozumiteľným hlasom" o národnej vzdelanosti ponad stáročia.

Idea Byzantskej misie o poslaní Slova a písomníctva, ktorú Konštantín Filozof sformuloval s hlbokým filozofickým ponorom a vysokým duchovným vzletom v Proglase, so svojím „dažďom Božích písmen" padla u nás na úrodnú pôdu a rástla cez stáročia ako základ budúcej národnej tradície – „dedičstva otcov". Je svedectvom o pochopení jej významu a dejinnej výnimočnosti, o neustálej príťažlivosti, inšpirácii pre „písomníkov", tvorcov našej súčasnej literárnej kultúry, ktorí si uvedomujú dôležitosť a neoceniteľný význam jej cyrilo-metodských základov. Je priam neuveriteľné, bez precedensu v inonárodných kultúrach, že táto idea živila 1150 rokov našu dejinnosť, našu kultúru, naše Slovo – domáci jazyk – natoľko, že z nej duchovne a kultúrne žijeme aj v súčasnosti. Zrejme o poslaní Byzantskej misie stále platí v prenesenom zmysle pre nás, čo napísal Konštantín Filozof o význame prekladu Nového zákona do reči našich predkov:

Dar tento drahý Boh vám z lásky daroval, dar Boží je dar spravodlivej čiastky, dar dušiam vašim, čo sa nikdy neskazí, dar všetkým dušiam, čo ho vďačne prijmú.

Je to skutočne neoceniteľný dar a my stále o ňom vieme, stále sme zaň vďační, stále sa k nemu vraciame. Je skutočne dedičstvom otcov. Je vyslovením našej podstaty, našej duchovnej dimenzie v národnej pamäti, základných duchovných hodnôt. A zároveň je najvyšší čas zostúpiť až ku koreňom, k rodovým archetypom, ktorých skúmanie sa stalo predmetom zvýšeného výskumného záujmu v zahraničí, zatiaľ menej u nás. Hoci v nich je zakódovaný náš krstný list.

Ako svedčí aj naša ľudová kultúra (najmä slovesnosť) – prazákladom našich národných archetypov je duchovnosť, prirodzený sklon k nábožnosti. Zo základného archetypu - duchovnosti – vyplývajú ďalšie: slobodymilovnosť ako výraz rovnosti, úcty človeka k človeku, pohostinnosť ako výraz lásky k blížnemu – a najmä vôľa k spravodlivosti – rovnaká neprijateľnosť ovládať ako byť ovládaný, úcta k právu, ktoré je napokon zakódované v jej základe.

(Pokračovanie na 3. strane)

EVA FORDINÁLOVÁ

Ako a kam

TEODOR KRIŽKA

Tak vstupujeme do dvadsiateho štvrtého roku našej existencie. Zdá sa mi, že medzitým prešli celé dejiny. Priznám sa, predpokladal som, že tie dejiny budú o niečo prívetivejšie. Ale s dejinami to býva tak, že skúšky, ktoré sme už prekonali, nám pripadajú ako nič oproti tomu, čo prežívame aktuálne.

Pre mňa osobne to boli roky veľkých nádejí a očakávania, že po desaťročiach totality si národ uvedomí cenu slobody. Ale výklad pojmu sloboda sa začal rôzniť. Každý si ho začal prispôsobovať a používať iba ako eufemizmus svojvôle a ľubovôle. Na politickú scénu sa začali drať postavy a postavičky ako z komédie. Lenže komédie sa v politike často menia na drámy a tie nedajbože vyústia v tragédie.

Ostatné čísla Kultúry som po toľkých rokoch po prvý raz nevedel doplniť ani týmto stĺpčekom. Nie preto, že by som nemal čo povedať. Práve naopak, potreboval som sa vnútorne stíšiť, pouvažovať, ako ďalej.

Dejiny sa ozaj menia. To požehnanie pre národ, akými boli osobnosti ako kardinál Korec, už nie sú medzi nami. Opúšťajú nás jedna za druhou, a pre mňa spolu s nimi odchádza jedna veľká epocha zápasu o Slovensko a o národ. Vákuum morálnej prázdnoty, ktoré po nich nastáva, si vnímavý človek nemôže nevšímať. Kým autorita pána kardinála Korca pôsobila zdržiavajúco na všetkých, i na ľavicu, i na pravicu a javila ako svorník schopný držať steny chrámu nášho slovenského domova pokope a pomerne v pokoji, dnes vidíme nástup globalistických síl aj u nás na celej čiare. Štáty a národy sa pre nich stávajú iba pešiakmi na šachovnici, a čo už povedať o jednotlivcoch, ktorí si ešte zachovali integritu, česť a odvahu vzdorovať.

Ako hovorieva otec Marián Kuffa, totalitu tmy vystriedala totalita hmly. Každý šofér vie, že v tme dosvietia reflektory vozidla na dostatočnú vzdialenosť, blízku k schopnosti viesť vozidlo bezpečne. V hmle sa však nedá odhadnúť, čo na nás čaká neraz v najbližších metroch. Hoci šoférujeme takmer s tvárou nalepenou na prednom skle, bez správnej intuície sa ani najväčšia opatrnosť nemusí vyhnúť prekvapeniam.

A tak si spoločne zaželajme dostatok pozornosti a zodpovednosti, aby sme obstáli pred pokolením, ktoré sa obetovalo pred nami za nás, a pred našimi deťmi.

Na utrpenie monopol neexistuje

Na 60. plenárnom zasadnutí Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov bola 1. novembra 2005 na návrh štátu Izrael, Spojených štátov amerických, Austrálie, Kanady a Ruska prijatá rezolúcia, v ktorej sa 27. január ustanovil za „Medzinárodný deň pamiatky obetí šoa“. Tento deň nebol stanovený náhodne. Bol zvolený a navrhnutý preto, lebo 27. januára 1945 Červená armáda oslobodila koncentračný tábor Osvienčim – Auschwitz-Birkenau, a teda v tento deň si má ľudstvo pripomenúť príkorie, utrpenie i smrť miliónov Židov, státisícov Rómov, tisícok homosexuálov aj miliónov iných obetí druhej svetovej vojny.

Návrh prijatej rezolúcie podporilo 91 štátov. Počas rozpravy o návrhu rezolúcie niektoré európske štáty, konkrétne Nemecko, Rakúsko a Rumunsko, vyjadrili ľútosť nad tým, akú nepeknú dejinnú úlohu zohrali v prie-behu druhej svetovej vojny. Na pôde OSN však zazneli hlasy zástupcov niektorých mimoeurópskych štátov, a to Egypta, Indonézie, Malajzie, ktorých delegáti vyhlásili, že ľudstvo si má pripomínať obete všetkých genocíd, lebo predsa „na utrpenie monopol neexistuje“. Vtedajší predseda Valného zhromaždenia OSN, švédsky diplomat Jan Kenneth Eliason, sa vyjadril, že to, že ľudstvo ukončilo druhú svetovú vojnu, čím zamedzilo ďalšiemu utrpeniu väzňov v koncentračných táboroch, ešte neznamená, že ono skoncovalo so zločinmi páchanými proti ľudskosti, a zdôraznil, že nestačí len pripomínať, že tie zločiny sa už nikdy nesmú zopakovať, ale že šoa [holokaust] musí byť vážnym mementom v dejinách celého ľudstva.

Preto sa v prijatej rezolúcii vyzývajú členské štáty OSN, aby téma šoa bola zahrnutá do národných výchovno-vzdelávacích a osvetových programov. Rezolúcia obsahuje aj formuláciu o akomkoľvek popieraní šoa alebo o akýchkoľvek pokusoch spochyb-ňovať tento dejinný fenomén. Ďalej sa v nej kladne hodnotia štáty, kde sa starajú o pietne miesta súvisiace s týmito tragickými udalosťami v dejinách ľudstva.

Je nanajvýš potrebné pripomínať si „Medzinárodný deň pamiatky obetí šoa“, obetí židovského národa, neľudsky a kruto prenasledovaného nacistami. Všetci ľudia na svete si tento deň musíme pripomínať, svet nesmie zabudnúť na ono kruté, neľudské prenasledovanie v dejinách ľudstva.

Ale vo svete dochádzalo aj k iným masakrám a ani na tie by ľudstvo nemalo zabúdať. Žiaľ, svet i ľudstvo vie o nich iba veľmi málo...

Koľko miliónov obetí si vyžiadal komunizmus? Koľko miliónov Židov, Poliakov, Rusov či Ukrajincov a ďalších prišlo o život práve v sovietskych gulagoch?Tie sa akosi ľudstvu nie veľmi pripomínajú, neveľmi sa o nich píše či hovorí v médiách.

Nepripomíname si ani smrť miliónov Vietnamcov, Arménov, Gruzíncov, Kambodžanov, Číňanov, Tibeťanov, príslušníkov kmeňov Tutsi a Hutu, ba ani Bosniakov, Kurdov... A tak by sme mohli pokračovať a pospomínať všetku tú krutosť, ktorá v priebehu posledných desaťročí postihla mnohé národy a niekedy ich aj úplne vyhladila...

Koľkože tisícok kresťanov pre vieru zavraždili v Iraku, v Sýrii, v Pakistane alebo v Nigérii extrémistickí, fanatickí mohamedáni, plní nenávisti voči nim? Tí úbohí kresťania tam prišli o život, a my tu v Európe (poniektorí pôsobiaci dokonca v OSN) či inde vo svete žijúci ľudia sme túto skutočnosť ticho odignorovali. Smrť tých mučeníkov si jednoducho nepripomíname, niet veru pamätných dní obetí všetkých tých represálií.

Existuje len veľmi málo „oficiálnych“ záznamov o tom, že i dnes trpia – nielen pred trištvrte storočím trpeli – milióny žien i mužov a že aj ony, aj oni musia odolávať rozličným nátlakom, lebo sa stali a sú predmetom vykorisťovania a diskriminácie populácie žijúcej kdekoľvek na našej planéte.

Je zjednodušujúce vyriešiť všetko bezprávie ľudstva a sveta pripomínaním iba násilných skutkov nacistov.

Naberme konečne odvahu a pripomeňme si VŠETKY nemé, nevinné obete ľudskej beštiality.

Pripusťme, že ľudská beštialita existuje, žiaľ, všade vo svete.

Pripomínajme si VŠETKY hrozné udalosti, ku ktorým došlo kdekoľvek na svete.

Vyžaduje si to veľké úsilie nás všetkých. Ale to úsilie je potrebné vyvinúť, lebo mnoho mladých ľudí na celom svete o tých zverstvách páchaných ľuďmi na iných ľuďoch nevie! A potom istá časť ľudstva a sveta vnucujúco obviňuje z beštiality a z bezprávia zvyšok ľudstva, prípadne celé ľudstvo...

*

Slovenská republika má vo svojom kalendári 20pamätných dní. Slovensko si oficiálne pripomína rôznorodé udalosti. Aj ich zmysel občania vnímajú rôzne – niektorí rozpačito, iní až odmietavo. Jednak preto, lebo niektoré kľúčové udalosti v kalendári chýbajú (vyhlásenie autonómie Slovenska – 6. október, vznik samostatného Slovenského štátu – 14. marec), a jednak preto, lebo sa ťažko hľadá spoločný menovateľ pre: „Deň nespravodlivo stíhaných“ (13. apríl), „Deň pristúpenia Slovenskej republiky k Európskej únii“ (1. máj), „Deň obetí okupácie Česko-Slovenska“ (21. august), „Deň odchodu okupačných vojsk Sovietskej armády z Česko-Slovenska“ (21. jún), „Deň obetí banských nešťastí“ (10. august), „Deň obetí Dukly“ (6. október) či „Deň samizdatu“ (12. október).

Slovensko si 9. septembra, chvalabohu, pripamätúva „Deň obetí holokaustu a rasového násilia“.

Niet nijakej pochybnosti o tom, že občianska spoločnosť Slovenskej republiky si má pripomínať aj tristné dni týkajúce sa našej minulosti. Je však tiežsmutné, že slovenskí zákonodarcovia si dodnes nevšimli „Medzi-národný deň pamiatky obetí šoa“... V susednej Českej republike, tak ako v mnohých „civilizovaných“ krajinách, si od roku 2000 oficiálne pripamätúvajú 27. január ako „Den památky obětí holocaustu a předcházení zločinům proti lidskosti“.

Slovensko je síce v Európe, ale „na Európu“ zrejme ešte „nedorástlo“...

JOZEF M. RYDLO

Prosba k priaznivcom Kultúry

Najľahšia forma podpory nášho časopisu je predplatné,
z ktorého príjem je predsa len o málo väčší
ako zo stánkového predaja.

Predplatiť Kultúru si môžete jednoducho
na e-maile: **Ganisinova.Renata@slposta.sk**

Nepoľavujte v ušľachtilom úsilí,
prispejte na číslo účtu Kultúry
v Slovenskej sporiteľni

IBAN

SK6909000000000170427664

„Veľkokradnutie“

Cynik či skôr realista by charakterizoval politickú činnosť v kapitalistických systémoch ako viac alebo menej sofistikovaný spôsob organizovanej trestnej činnosti za účelom „prevodu“ verejných prostriedkov do vreciek súkromných osôb. Organizačnými jednotkami, ktoré sa podieľajú na tomto okruhu trestnej činnosti, sú politické strany, respektíve politické hnutia. Žiadaným, a teda preferovaným stavom je dosiahnuť, aby bolo možné toto presúvanie financií uskutočniť formou priameho rokovacieho konania so súkromnými dodávateľmi danej komodity.

Najnovší príklad: minister hospodárstva Richard Sulík nedávno na sociálnej sieti potvrdil, že jeho rezort zrušil verejné obstarávanie na antigénové testy, keďže zadanie od Ministerstva zdravotníctva SR sa ukázalo ako nevykonateľné a žiadny z prihlásených testov zadanie nespĺňa. „Uvedomujem si, že Slovensko testy potrebuje, preto na ministerstve pristúpime k priamemu rokovaciemu konaniu, aby sme testy mali k sľúbenému termínu, k 7. januáru,“ prisľúbil R. Sulík.

Schéma „presunu“ verejných financií do súkromných rúk je v tomto konkrétnom prípade nasledovná a jasná: Ministerstvo zdravotníctva SR zadá nesplniteľné špecifikácie na daný tovar a údajná časová tieseň a „naliehavá potreba“ (mimochodom veľmi dubiózna) vyústia do priameho rokovacieho konania s potenciálnymi dodávateľmi.

Tento postup „posvätila“ aj organizácia Amnesty International, ktorá reprezentuje a presadzuje, nazvime to eufemisticky, vonkajší záujem (kdo platí, ten jede).

„Svätá trojica“ I. Matovič, R. Sulík a B. Kollár to najprv skúsila bezočivo a priehľadne, ako sa ľudovo hovorí „na sedláka“, nákupom obrovského kvanta obskúrnych antigénových testov v rozpore s platnými predpismi s jasnými osobnými väzbami na menovaných od malej neznámej trnavskej firmy.

Toto všetko máme „korenené“ nechutným, prostoduchým divadlom o kopaní hrobov, vzájomným udeľovaním titulu idiot a podobne.

JÁN DANCER

Vážený pán hovorca KBS!

Webovú stránku KBS síce nečítam kvôli svojmu zdraviu, napriek tomu som sa dopracoval na základe odkazu od známej k Vášmu vyhláseniu. V ňom podávate zoznam dezinformačných, škodlivých masmédií pre tento slovenský ľud, ktorý kráča v tmách. Konečne uzrel svetlo.

Vaše stanovisko, v ktorom v žiadnom prípade nechcete cenzurovať ani po boľševicky poukázať na triedneho nepriateľa, tobôž rozvracačov systému, ma naozaj zaujalo. Je tak jemné ako sú hebké šaty príslušníkov establismentu „tej líšky“ Herodesa Antipasa.

Štruktúra Vášho stanoviska je koncipovaná sťaby podľa predlohy legendárneho rozhlasového príhovoru československého predsedu vlády a neskoršieho druhého „robotníckeho“ prezidenta Antonína Zápotockého z 21. decembra 1952. Ten hovoril, že ani nepozorujeme, ako sa mnohé u nás v poslednej dobe zmenilo a mení, dokonca „ani legendárne Vianoce nezostávajú bez zmeny. Žiaria ďalej vianočné stromčeky, čakajú sa darčeky, ale miznú už jasličky“. Tým nemám na mysli len tohtoročné „kozmonautmi a mimozemšťanmi“ vylepšené jasličky vo Vatikáne.

Vami uvedený zoznam škodlivých médií si skromne dovolím rozšíriť aj o tie, na ktoré ste v zápale nadšenia akosi pozabudli, ale mali by ste ich uviesť. Portál LifeNews Slovakia dokonca píše, že producenti nového spoločenského poriadku majú rituály, ktorými sa zasväcujú Satanovi, prevádzkujú pedofíliu s najmenšími spolu s kanibalizmom, a aktivity pápeža a oficiálnej cirkvi neraz označujú červenou etiketou „kultúra smrti“. Portál Lumen de Lumine ukazuje na slobodomurárske pozadie prevratu II. vatikánskeho koncilu a dôsledky homosexuálnej morálky na rozvrat viery a mravov v cirkvi, podobne aj Duše a hvězdy. Aj periodikum Kultúra podkopáva kreujúci sveta nový základ. V takej funkcii by ste mali byť dôsledný, veď koľkých tieto dezinformácie kontaminujú.

Vaše slová mi pripomenuli istého kanonika Štefana Záreckého, ktorý pred sviečkovou demonštráciou v marci 1988, na ktorej bol aj môj otec, zastrašenému slovenskému ľudu vysvetľoval, ako katolíckej cirkvi škodia jej organizátori, ktorí konajú údajne v mene (štátom kontrolovanej) cirkvi a takto rozvracajú (socialistický) spoločenský poriadok a občiansky pokoj. Podobne rečnil aj v neblahej pamäti biskup Jozef Feranec a činovníci Združenia katolíckeho duchovenstva Pacem in terris, ktorí v Katolíckych novinách mali monopol na pravdu a veľké materiálne výsady od štátu a strany. Veľmi dobre si na to spomínam. Dnes, mnohí títo donášači (agenti, dôverníci a informátori) štátnej bezpečnosti, „pacisti“ a iní bezcharakterní duchovní pokojne spolupracujú s producentmi nového svetového poriadku a sedia aj v biskupských kreslách. Svojimi grimasami a zoženštenými gestami sa pokúšajú celkom úspešne znetvorovať nielen tváre, ale aj charaktery iných. Neverili by ste, že aj oni, ako aj Vy, sa raz ukážete pred súdnou stolicou Božou.

Pán hovorca, píšete v akomsi duchu a dokonca úplnej slobode. Nadobúdam pocit, že v tej slobode, ktorú má len Hospodin Boh a Vy, ste vševediaco podali zoznam médií, ktoré tomuto ľudu škodia a podľa Vás nemajú s katolicizmom nič spoločné. Tohto Vášho ducha ani nejdem radšej identifikovať. Markovo Evanjelium však píše, že jeden pluk akýchsi duchov sa s dovolením Ježiša dostal do stáda svíň a oni sa našťastie vrhli do mora...

Vymenovali ste tie médiá, ktoré sú „katolícke“ a dali ste im akési imprimatur. Vďaka za zoznam. Obdivujem, že napríklad Katolícke noviny (KN) majú taký pekný žargón, ako je „futbalový sviatok“, potom „zbližujúci sa islam“, alebo dávajú tichý priestor novoetablovanej vládnucej vrstve v cirkvi a tou je homosexulizmus. Podobne ako iné, tiež „katolícke“ periodikum gréckokatolíckej charity Cesta pred časom poskytlo obsiahly rozhovor s propagátorom legalizácie drog. Ak by som mal viac času, v každom čísle KN by som našiel príklady tohto katolíckeho dekonštruktivizmu pravdy, dobra a krásy. Tiež som nevedel, že je katolícke podporovať vakcíny z plodov potratených ľudských osôb, ako smelo píšu aj KN, samozrejme na podnet KBS. À propos, tie vami pomenované škodlivé médiá, píšu vždy jasne o tom, čo bolo kedysi katolícke a aj ľudské: napr. že homosexualitu nestvoril Boh a teda je ohavná v jeho očiach, že manželstvo je zväzkom muža a ženy, že človek má právo na ochranu života pred svojim narodením, že je dôležité mať osobnú, národnú a náboženskú identitu, že nejestvuje od Boha právo na rôznosti náboženstiev. „Či ja šaľená, abo še švet zošalel!“, zvolala v šarišskom nárečí vdova Lautmanová vo filme Obchod na korze.

Za „najkatolíckejší“ výkon pred slávnosťami zimy a slnovratu možno považovať informáciu o zázračnom zrodení vakcíny proti tzv. koronavírusu v tiež „katolíckej“ TV Lux. Prirovnanie objavenia vakcíny k narodeniu Božieho syna prof. Jozefom Glasom je tak symtpromatické, že ani komunista Zápotocký by sa nedopracoval vo svojej invenčnosti tak ďaleko, keď vyhlásil: „Nastali mnohé prevraty. Aj Ježiško vyrástol, zostarol, narástli mu fúzy a stáva sa z neho dedo Mráz. Nechodí už nahý a otrhaný. Je pekne oblečený, v baranici a kožuchu.“ Heuréka, dedka Mrázika nám nahradila „nebeská“ vakcína! A v duchu klasickej náuky stvoriteľov deda Mráza profesor dokonca povedal, že ak sa nepôjdeme očkovať, budeme mať ťažký hriech. Zaiste, bojovať proti vakcinácii je akoby sme rozvracali váš nový neosocialistický poriadok.

Úžasný „katolicizmus“ predstavujete, pán hovorca. Už nebudeme sužovaní pandémiou, budeme odetí do novej prirodzenosti nového naočkovaného človeka. Obdivujem, ako „katolicizmus“ roztvoril svoju náruč doširoka, že ani Ježiš Kristus na to nemal podobenstvo o tak širokej ceste. Vy ste vybudovali štvorprúdovú diaľnicu. Vatikán potrebuje rozšíriť Berniniho kolonádu na Námestí sv. Petra, lebo náruč Vami poňatej cirkvi sa zmenila na chápadlá morskej krakatice, a nie matky. Nasledujúca zbierka zbožných veriacich tzv. halier sv. Petra nech nejde na kúpu bytov v londýnskej Chelsea, ale na rozšírenie námestia. Keď ste uviedli ako protipól pre ľud škodlivých médií register katolíckych periodík, zabudli ste na SME, veď ten už minimálne dvakrát pootvoril Overtonovo okno pre inak milujúcich – pedofilov. A tiež by tam nemal absentovať ani Denník N či Týždeň.

Chcem Vás poprosiť, pán kolega, hlavne v mene tohto ľudu, čo kráča v tmách a nevie rozlíšiť pravú ruku od ľavej, ešte o tieto rozširujúce služby, ktorými môžete čím skôr očistiť spoločnosť od nepriateľov svetlých zajtrajškov:

1. vytvorte aj zoznam tých kardinálov, arcibiskupov a biskupov, ktorí nehovoria „po katolícky“. Triumvirát: Burke, Schneider, Viganò, nech je na čele zoznamu všetkých dezinformátorov a konšpirátorov. Objavuje sa ich postupne dosť, a ako odporujú Sv. otcovi, to je hrozné. Bude z nich celá armáda. Treba ich čím skôr odhaliť, sprisahancov a pučistov. Je to veľká sieť, nehovoriac o poblúdených kňazoch, čo dokonca slúžia tridentskú omšu či podávajú Eucharistiu do úst. Aké to nehygienické a ohrozujúce zdravie. Aj podľa toho ich spoznáte. Áno, vytvorte taký obrátený Schindlerov zoznam. Tak ako Stalin (na konci života) si vytvorte zoznam lekárov, vedcov a filozofov, ktorí sa sprisahali proti Vám a ľudí odrádzajú od vakcinácie. Už aj na Slovensku, drahý pán hovorca, je ich hojný počet.

2. Ak budete už mať ten zoznam pomätencov a teda nepriateľov verejného zdravia a blahobytu, tak navrhnite napr. ÚVZ, aby aj autori Vami označených dezinformačných médií, najprv tí najproduktívnejší grafomani, medzi ktorých zatiaľ nepatrím, podľa nejakej vyhlášky úradu, boli podrobení dôkladnému psychiatrickému vyšetreniu a hospitalizovaní. Veď systémy, ktoré budovali nový spoločenský poriadok, takých ľudí radi brali, ako viete z dejín, na vymývanie mozgov. Takto bez mučenia eliminovali ideových záškodníkov. Nech sa snažia aj na psychiatrii, nielen na infekčných či pľúcnych klinikách. Iná alternatíva je, aby ste represívne zasahovali voči rozvracačom nového poriadku, veď NAKA už neraz so samopalmi vtrhla do príbytkov takých intelektuálov.

3. V rámci Frankfurtskej školy ohlásenej programom konštrukcie sociálnej reality a z nej vychádzajúcej politickej či náboženskej korektnosti Vás čaká veľkolepá, avšak staronová úloha, ako kedysi vašich učiteľov, čistokrvných boľševikov: meniť učebnice, likvidovať nepohodlné knihy, upravovať fakty tak, aby vyhovovali princípom historickej dialektiky. Ako príklad na revíziu Vám ponúkam niečo od sv. Ireneja – „lovca heréz“, ktorý píše naozaj nechutne nekorektne a zneisťuje veriaci boží ľud „Aj keď hovoria podobne ako veriaci, chápu pod tým nielen že niečo vskutku nepodobné, ale priam protichodné“ (Adversus haereses III, 17). „Pravdu odháňajú zo svojho domu a pozývajú doň lož“ (Adversus haereses, predslov). „Nechceme na beštiu len poukázať, my ju chceme zo všetkých strán poraniť“ (Adversus haereses, 1,31).

A to Vaše neustále odvolávanie sa na „Roma locuta...“, príďte aj tu s niečím novým, veď už sv. John Henry Newman učí, že najprv treba pripiť na primát svedomia a zdravého rozumu, až potom na pápeža. Predstavte si, že to vedeli aj sv. Peter s Jánom, že Boha treba poslúchať viacej ako pomýlených funkcionárov náboženstva.

Na záver, vážený hovorca KBS, sa pozastavím nad Vaším citovaním známej múdrosti: „Povedz mi, čo čítaš a ja ti poviem, kto si.“ O tých, ktorí čítajú škodlivé, dezinformačné médiá, ste vyriekli kedysi používané a záväzné „anathema sit“. Vidím, že Manifest komunistickej strany máte solídne zvládnutý a viete ho aktualizovať v kultúrnom prostredí, veď barikády už nikoho nezaujímajú. Naozaj, dedo Mráz prichádza k nám, ako predpovedal Antonín Zápotocký, ale už nie od Východu, hoci na cestu mu tiež žiaria hviezdy. Nielen jediná betlehemská. Celý rad červených hviezd, ale nie ako v päťdesiatych rokoch umiestnených šachtách, hutiach, továrňach a stavbách, ale svietia v hlavách nových duchovných revolucionárov a možno čoskoro aj nad cirkevnými budovami. Preto si s radosťou ešte raz, v nových súvislostiach zaspievajme refrén z Internacionály: „Rozboríme sveta starý základ, otroci hor sa k víťazstvám!“

Tešte sa pevnému zdraviu, a tiež aby Vám nikto nepokazil trvalú radosť zo zázračného zrodu metafyzickej vakcíny.

PETER GREČO

Slovenské slovo Slovákom

(Pokračovanie z 1.. strany)

A k týmto prejavom pôvodného zdroja sa prirađuje aj vnútorný zdroj – záľuba v tvorivej práci a dôležitá kultúrna vlastnosť: láska k hudbe. Táto prepojenosť je prejavom vnútornej harmónie, duchovnej vyspelosti, a do fyzikálneho sveta sa prenáša konštruktívnou prácou (užitočnou pre celok), činorodosťou (Spívaňím každá sa temer vikonávala práca – J. Hollý: Svätopluk, 6. spev).

To všetko v národnej pamäti máme, ale hanebne ju zanedbávame. A pritom čo z tohto nášho dedičstva otcov vyplýva pre súčasnosť? Stále ide o zachovanie duchovných hodnôt, bez ktorých sa nemôže žiadne usporiadané spoločenstvo rozvíjať. A o záchranu slova! Lenže sme svedkami, že mocenskými prostriedkami sa ako v kráľovstve krivých zrkadiel cnosť označuje za zbabelosť, statočnosť za prostoduchosť, vierolomnosť za šikovnosť (prispôsobiť sa prostrediu), brutalita za bohatierstvo, zištnosť za právo, ústretovosť za zbabelosť, duchovné hodnoty za ustrašenosť. A predsa cyrilo-metodské vnútorné preciťovanie viery a vnímanie Krista v našom národnom, a napokon v štátnom znaku ako Kráľa spravodlivosti pretrvávalo v národnom podvedomí (pamäti) ako ponorná rieka, a vystúpilo na povrch ako základná, kodifikačná idea nášho národného obrodenia.

Čo však z tohto „dedičstva otcov” vyplýva pre súčasnosť? Pre-

dovšetkým povinnosť spoznať svoju povahu, rozbiť krivé zrkadlá nastavené nám „hmotnou” interpretáciou dejín zo všetkých strán. Vo svete, keď dôsledky nepochopeného kresťanstva sa vo vlnách valia aj na nás modlárskym uctievaním zlatého teľaťa, zvodným pokrytectvom vo vzťahu k základnému zákonu lásky k blížnemu v medziľudských vzťahoch, je našou povinnosťou uchrániť v presnom centre Európy kríž s Kristom ako kráľom spravodlivosti. „Kto, ak nie my? A kedy, ak nie teraz?” Byť Slovákom, a to kdekoľvek vo svete, je zodpovednosť, ktorej sa slabí (resp. nevedomí) radšej z pohodlnosti vzdávajú. Zaiste je ľahšie rozplynúť sa vo svetoobčianstve, bez koreňov, bez pamäti, bez ľudskej dôstojnosti.

Nezabúdajme, čo nám Svätý otec Ján Pavol II. po návšteve Slovenska pripomínal:

Slovensko má osobitú úlohu pri budovaní Európy tretieho tisícročia. Dobre si to uvedomte!

Po svätých solúnskych bratoch až on dokázal uzrieť dušu slovenského národa. Uvedomme si ju aj my sami, je to naša povinnosť! Nebojme sa!

EVA FORDINÁLOVÁ
1. 1. 2021
Slávnosť
Panny Márie Bohorodíčky

Slováci a Slovensko v uhorskej monarchii

Tisícročná história Slovákov v Uhorskej monarchii interpretuje sa veľmi pochmúrne. Pavol Jozef Šafárik v Dejinách slovenskej literatúry (r. 1826) píše o stáročnom spánku, o pasivite Slovákov. Aj Vladimír Mináč konštatuje, že Slováci od zániku Veľkej Moravy boli bezdejinným národom krpčiarov. Ľudovít Štúr predstavuje Uhorsko ako krajinu tisícročného útlaku, poroby, až otroctva nášho národa. K ozbrojeným dobrovoľníkom prezentoval Slovákov ako národ ubiedený, od tisíc rokov všetkej samostatnosti pozbavený, národ odvrhnutý (povrheľ).

Ozaj, tak sa dá charakterizovať život našich predkov v tomto období? Prejdime si dejinami Uhorska, ktoré sú poznačené tuhými mocenskými zápasmi a všimnime si, ako tie ovplyvňovali hospodársky a kultúrny život Starých Slovákov.

Zánikom Veľkomoravskej ríše začala tisícročná perióda súžitia našich predkov so Starými Maďarmi. Úvodom treba povedať, že dedičstvo našich predkov v hospodárskej a kultúrnej oblasti života, ktorým ich obohatila Veľká Morava výrazne presahovalo to, čo mohli prevziať z kočovného a pastierskeho života Starých Maďarov.

Maďarské vojská, vďaka efektívnej organizácií a pevnej disciplíne, vyplienili a natrvalo obsadili Panónske kniežatstvo v južnom Zadunajsku (r. 900). Tamojšie autochtónne slovanské obyvateľstvo dostalo sa do ich závislosti; niektorí ušli do severnejších oblastí Slovenska. V bitke medzi Maďarmi a Východofranskou ríšou, ktorá sa odohrala 4. júla 907 pri Bratislave, Maďari presvedčivo zvíťazili a stali sa hegemónmi v Karpatskej kotline. Nitrianske kniežatstvo stalo sa ich korisťou okolo roku 920.

Proces vzniku uhorského štátu bol spojený s výraznými zmenami spôsobu života Maďarov. Kočovný a pastiersky život Starých Maďarov postupne menil sa na usadlý.

VKLAD VEĽKEJ MORAVY PRE VZNIKAJÚCE UHORSKO

Vo Veľkej Morave už viac než pred 100 rokmi šírila sa byzantská vzdelanosť a kultúra. Oproti maďarským kmeňovým zväzom už jestvovali kniežatstvá, aristokracia, cyrilometodská kultúrna a vzdelanostná tradícia. Kočovní Maďari vstúpili do prostredia, ktoré malo už svoj štát, svoju cirkevnú provinciu, kráľa, svoj jazyk, liturgiu a školy.

O vlastnom procese vzniku Uhorského štátu vieme veľmi málo. Po rade neúspechov v lúpežných vojnách a prehranej bitke na rieke Lech, ukázala sa nutnosť zmeny ich života, potreba prejsť na usadlý spôsob života.

Syn nitrianskeho kniežaťa, Gejza, stal sa maďarským vojvodom so sídlom v Ostrihome (r. 972). Po Gejzovej smrti ujal sa vlády jeho syn, knieža, neskôr kráľ Štefan I. (997/1000-1038).

Slovensko sa začleňovalo do Uhorska veľmi postupne. Západné Slovensko po Nitru až do konca 10 stor. zaujal český vojvoda Boleslav I. Na východe slovenské hranice Uhorska s Poľskom viedli južne od Michaloviec. Šariš, Liptov stali sa súčasťou Uhorska až koncom 11. stor. Územie slovenskej Moravy podliehalo pod zvrchovanosť českého kniežaťa Břetislava ešte v roku 1197. Nové vládne štruktúry postupne nadväzovali na zavedený veľkomoravský systém správy.

Slovenskí historici tvrdia, že prvky cyrilo-metodského kresťanstva v začiatkoch Uhorského štátu sú pevne dokázané. Na časti Slovenska ešte do konca 12. stor. pretrvávala tradícia svätoplukovej ríše a byzantskej misie.

My, Slováci, máme zafixovaný stereotyp, že Uhorsko bolo žalárom národov. Tento mýtus nás prenasleduje od dôb štúrovcov. Blud to o tisícročnej porobe nášho národa Maďarmi, o uvrhnutí nášho národa do otroctva, macošskej závislosti, jarma Maďarov, teda že Slováci boli utláčaným národom. Pestovala sa fikcia o zlatom veku – Veľkomoravskej ríši, a o našom tisícročnom zotročení v maďarskom Uhorsku. Ešte aj ja vo svojej mladosti spieval som vlastenecké piesne so slovami...otrokmi sme boli dosiaľ , viacej nebudeme.

Detailnejší pohľad do tohto obdobia poskytne nám iný obraz o vtedajšom živote našich predkov.

Naši predkovia dlhodobo harmonicky a bezproblémovo spolunažívali s Maďarmi. Umožňovali im to civilizačné zásady, na ktorých stála stredoveká a ranonovoveká Európa. Medzi najtypickejšie patrili stavovské bariéry, zviazanosť obyvateľstva s cirkvou, nízka miera vzdelania, usadlosť a politika vykonávaná iba úzkou elitou. Materinský jazyk, a etnická identita (národnosť), hrali nepodstatnú rolu.

Faktom je i to, že vo vtedajšou Uhorsku, kde žilo sedem etník, žiadne nemali k sebe tak blízko, ako Slováci a Maďari. Ich elitám pripisuje sa podiel na budovaní Veľkého Uhorska. Slováci a Maďari počas stáročného spoločného osudu zblížili sa ako žiadne iné etniká.

SLOVENSKO V 11. STOROČÍ STALO SA SÚČASŤOU UHORSKÉHO KRÁĽOVSTVA

Novovzniklý Uhorský štát vzala pod ochranu pápežská kúria. Prvý uhorský kráľ Štefan I. prijal korunu od pápeža Silvestra II. v roku 1000.

Tradíciu Uhorska možno spájať s menom a odkazom kráľa Štefana I. (neskôr vyhláseného za svätého). O kráľovskom majestáte Štefana I. nemožno pochybovať.

Svätoštefanská tradícia stáva sa v Uhorsku nosnou štátotvornou ideou. Sv.Štefan uvedomoval si viacnárodné prostredie, v ktorom vládne. Zachoval sa jeho odkaz synovi Imrichovi: „Zapamätaj si, syn môj, že naše kráľovstvo bolo by nestabilné, keby sa v ňom hovorilo len jedným jazykom.“ Jeden jazyk, myslené jedna kultúra, jeden národ. Dnes by sme to vyjadrili, že sv. Štefan trval na pluralite kultúr v Uhorsku.

My, Slováci, stali sme sa členmi mnohonárodného Uhorského kráľovstva a história Uhorska je aj našou históriou; ale naše jazykové, kultúrne a civilizačné korene presahujú rámec Uhorska o viac než 150 rokov, teda o viac než 6 generácií.

To, čím je pre Maďarov sv. Štefan, pre Slovákov sú sv. Cyril a Metod. My zdieľame bohaté duchovné a kultúrne dedičstvo a historický odkaz Veľkej Moravy. Náš národ je jeden z najstarších v strednej a východnej Európe so starobylými koreňmi kresťanstva. Naše kultúrne a civilizačné dejiny výrazne presahujú rámec Uhorského kráľovstva.

Kráľovstvo, ktorého základné kamene položil prvý uhorský kráľ sv. Štefan pretrvalo ďalších 880 rokov. Vetva Arpádovcov vládla v Uhorsku temer 3 storočia – do roku 1301, keď na trón nastúpili neapolskí Anjouovci, vedľajšia vetva francúzskej dynastie.

Uhorskými dejinami budeme listovať v prvom rade so zámerom poznať osudy našich predkov, i dobu a pomery v akých žili.

Kultúrne prúdenie v ranom stredoveku bolo späté s kristianizáciou. Kňazi a mnísi boli jediní ľudia spoločnosti, ktorí vedia čítať a písať. Centrom vzdelanosti boli kapituly a kláštory.

Skutočnosť, že vyučujúcim a vôbec dorozumievacím jazykom v celej kultúrnej Európe, do ktorej sme patrili, bola latinčina, umožnila študentom zo Slovenska od 13. storočia študovať na univerzitách v Bologni, Padove, Paríži a pod.

Uveďme niekoľko pozoruhodností a významných udalostí z histórie Uhorska najmä so zameraním na krajinu našich predkov.

TATÁRSKÝ VPÁD

Uhorsko v r. 1341 napadli kočovní Mongoli. Po tatárskom vpáde nastal na Slovensku prudký rozvoj hradného staviteľstva. Napriek všetkej nepriazni čias aj po vpáde na Slovensku sa stále v ľude, i úradne v cirkvi udržiavala cyrilometodská tradícia.

Pristavme sa pri téme: hrady. Boli súčasťou obranného systému, ale aj rozsiahlych útočísk. Na Slovensku je známych približne 180 hradov, z ktorých je udržiavaných len 25. Na hradiská z veľkomoravského obdobia (Bratislavské, Zemplínske) nadväzujú hrady s obvodovým kamenným opevnením (Trenčiansky, Spišský, Zvolenský, Pustý hrad). Postupne hrady sa rozširujú, modernizujú, doplňujú vežami pre palné zbrane a v svojej dobe boli nedobytnými. Úmyslu posilniť obranu kráľovstva zodpovedalo rozmiestnenie hradov tak, aby susedné hrady boli navzájom na dohľad a mohli si podávať svetelné signály.

Popudom na modernizáciu hradov boli vojny s husitmi. Pod talianskym vplyvom budovali sa hrady s pravidelným štvorkrídlovým kastelom, s ústredným nádvorím. Prosperujúce banské mestá opevňovali sa tiež hradbami. Koniec stredoveku priniesol úsilie zvýšiť prepych a reprezentatívnosť hradov.

Počnúc 13. stor. začína sa výstavba zámkov, kaštieľov a kúrií. Na Slovensku sa ich postavilo okolo 600, mnoho násobne viac, než v podunajskej časti Uhorska. Mnohé z nich po prestavbe slúžia aj dnes rôznym účelom. Z bezpečnostných dôvodov proti nájazdom boli štvorhrannej uzavretej konštrukcie s pavlačovými chodbami.

V 14. stor. zo štyroch najväčších miest Uhorska tri ležali na území Slovenska. V 19. storočí z 24 kráľovských miest 10 bolo na Slovensku (M. Marsina). Tu bola vyššia miera ekonomickej rozvinutosti, než v podunajskej časti Uhorska. Nebolo to len baníctvo, staviteľstvo, drevárstvo, ale aj manufaktúrna, neskôr priemyselná výroba a cechy.

Veľa je toho, čím sa z tohto nášho dejinného obdobia môžeme nadchýňať.

HUSITI NA SLOVENSKU

Husitské vojská (táboriti) v roku 1428 napadli, vyplienili a drancovali Slovensko ešte 6 rokov po ich vpáde. Neskôr, v roku 1447 husitskí bratríci (Ján Jiskra) vyplienili rad kláštorov až po Červený Kláštor na Spiši, vyrabovali mestá, na popol sa obrátili mnohé umelecké výtvory. Všetky husitské výpravy, ktoré oni označovali ako spanilé jazdy mali koristnícky charakter. Husitstvo na Slovensku nezapustilo žiadne korene.

V roku 1526 uskutočnili sa bitka pri Moháči. Táto bitka v stredoeurópskom priestore považuje sa za predel medzi stredovekom a novovekom. Uhorské vojsko bolo temer celé zničené. Tým Turkom sa otvorili brány do celej strednej Európy.

Uhorsko rozdelilo sa na tri časti. Do Tureckej ríše, ako Budinský pašalík, bola začlenená najväčšia časť Uhorska s Budínom. Sedmohradský vojvoda Ján Zápoľský (potomok šľachtického rodu z Trenčína) dal sa v Tokaji vyhlásiť za uhorského kráľa. So Sulejmanom uzavrel spojenectvo (kolaboroval s Turkami proti Viedni).

Ondrej Sliacky o tom píše: Uhorskí veľmoži protestantskej viery sa neraz s Turkami bratríčkovali... najmä, ak sa ukázalo, že turecká košeľa je evanjelickým uhorským pánom bližšia, než viedenský katolícky kabát. Ferdinand I. Habsburgský (brat cisára Karola V.) bol zvolený za uhorského kráľa v Stoličnom Belehrade. Boje medzi dvomi kráľmi (J. Zápoľským a F. Habsburgským) trvali vyše 10 rokov a odohrávali sa prevažne na Slovensku.

Uhorské mocnárstvo zmizlo z mapy Európy.

SLOVENSKO AKO UHORSKÉ KRÁĽOVSTVO

Pod správou Habsburgovcov Slovensko zo dňa na deň stalo sa centrom Uhorskej monarchie (r. 1 540). Juh Slovenska viac než dve a pol storočia hraničil s Osmanskou ríšou, ktorá predstavovala iný svet, inú kultúru, iné náboženstvo.

Korunovácie uhorských kráľov prebiehali v Bratislave od roku 1563 do roku 1830, teda takmer tristo rokov. Jedenásť uhorských panovníkov a osem kráľovien bolo korunovaných v Bratislave (Prešporku). Predtým korunovačným mestom bol Stoličný Blatnohrad (Sékesfehérvár). Aj Ostrihom patril Turkom. V tú dobu sídlom ostrihomského arcibiskupa, primasa Uhorska, bola Trnava.

Keď Turci v roku 1541 stali sa pánmi takmer celého uhorského územia obývaného Maďarmi, Slovensko stalo sa na dlhý čas územnou základňou uhorskej štátnosti. Bratislava - Prešporok stala sa hlavným mestom Uhorska, kam sa presťahovali najvyššie úrady kráľovstva. Podobne ostrihomský arcibiskup s kapitolou presťahovali sa do Trnavy. Trnava stala sa cirkevným centrom Uhorska.

PÔSOBENIE JEZUITOV

Významnú úlohu u nás na úseku školstva v 17. stor. zohrala rehoľa jezuitov. Na ich školách vyučovalo sa bezplatne, čo v tomto období nebývalo. Jezuiti z 23 gymnázií na Slovensku viedli 14 a tiež trnavskú a košickú univerzitu. Jezuitské školy spájali Slovensko so svetom a povzniesli ho na úroveň, ktorú dosahoval kultúrny svet. Z ich škôl vyrástol astronóm európskeho formátu Maximilián Hell (zo Štiavnice). Už uvedené svedčí o tom, aký podiel na prehlbovaní vzdelanosti národa mala vtedajšia cirkev.

V rokoch 1601 – 1773 predviedli jezuiti na území Slovenska (Trnava, Zborov, Humenné, Bratislava, Spiš. Kapitula) stovky divadelných hier. Takým spôsobom ľudu, ktorý nevedel čítať, ani písať, prinášali v jeho jazyku osvetu a rôzne poznatky, ktorými ich obohacovali. V Trnave zachovali sa záznamy o 180 názvoch slovenských školských hier. Po slovensky u jezuitov sa začalo písať v Bratislave v roku 1628. Tejto nekodifikovanej slovenčine, ktorá mala aj písomnú formu hovorí sa jezuitská slovenčina. Jezuitské divadlá hrali sa na Slovensku viac než 150 rokov.

TRNAVSKÁ UNIVERZITA

V slovenských dejiných bola kultúrnym kolosom (r. 1646). Za jej trvania pôsobilo na nej asi 120 univ. prof. Slovákov (B. Varsík). Univerzitná tlačiareň za pôsobenie jezuitov do roku 1777 vydala asi 4600 titulov v priemere po 500 exemplárov. Najviac v latinčine. Slovenských kníh vydali 257 kusov. V tlačiarni pôsobili vynikajúci grafici a rytci. V Trnavskej univerzitnej tlačiarni vyšiel Slovník Maďarsko-Slovensko-Latinský. V jezuitskej slovenčine.

V Levoči vyšiel v roku 1655 prvý slovenský katolícky spevník: Cantus Catholici. Obsahujúci okolo 62 latinských a 220 slovenských piesní (!).

Uvedomme si, akým kultúrnym obohatením pre jednoduchých ľudí bolo 220 slovenských piesní. Rozšírené slovné bohatstvo; stretnutie s civilizovanými hodnotami ako: prosby, vďaky, obeta, dary, pokoj, pokora, láska, štedrosť, odmena... To všetko do tej drsnej spoločnosti prinášalo kresťanstvo – aj piesňami pri bohoslužbách. (Dnes Jednotný katolícky spevník ponúka 526 piesní pre spev ľudu počas omší).

BITKA TURKOV O VIEDEŇ

Turci po získaní Balkánu a väčšiny Uhorska (r. 1683), pod vedením Kara Mustafu zaútočili s 300 tis. armádou na Viedeň. Išlo o osud celej Európy. Rakúsko-Uhorský cisár mal k dispozícií pár desať tisíc vojakov. Dva mesiace sa Viedeň bránila osmanskej presile. Na stranu Turkov postavil sa sedmohradský knieža Imre Thőkoli so svojou kuruckou armádou, ktorá z veľkej časti pozostá-

vala z protestantov. V konflikte islamu s kresťanstvom zohral veľmi hanebnú úlohu. Turci boli porazení za pomoci poľského kráľa Jána III. Sobieskeho.

Tým skončil druhý prienik islamu do Európy. V nasledujúcom roku utrpeli Thőkoliho kuruci porážku pri Prešove. Dvadsaťštyri mešťanov Prešova bolo popravených za zradu a kolaboráciu s Thőkolim.

Slovensko najrozvinutejšia časť krajiny. V rámci Uhorska patrilo Horné Uhorsko - Slovensko k najrozvinutejším a najkultivovanejším častiam krajiny.

V stredoveku zásluhou cirkvi rozvinulo sa školstvo až po univerzity na takú vysokú úroveň, že to obdivujeme dodnes. Na cirkevných, najmä kláštorných školách študovalo sa bezplatne. Počas stredoveku a raného novoveku v Hornom Uhorsku vznikla viac ako polovica umeleckých hodnôt krajiny; v architektúre, sochárstve, maliarstve. (J. Bakoš). Mnohé z nich sú v inštitúciách iných národov.

Stavali sa tu honosné katedrály a baziliky, aké v Podunajsku nenájdete. Spomeňme, aspoň z románskeho obdobia (okolo r. 1 100), Spišská kapitula, trojloďová bazilika v Diakovciach, kostol sv. Kataríny v Kremnici (1300) honosný trnavský chrám sv. Mikuláša (1380), gotický kostol sv. Jakuba v Levoči (1360), gotická bazilika sv. Egydia v Bardejove (1415), bazilika sv. Alžbety v Košiciach (1460) a desiatky ďalších. Impozantné chrámy z tohto obdobia patria dodnes k výrazným dominantám historických mestských jadier.

Steny a apsidy chrámov boli zdobené freskami, alebo mozaikami s biblickými príbehmi. Nazývalo sa to biblia pauperum – biblia chudobných. Prostému ľudu, ktorý nevedel čítať a písať, takto veľmi názorne priblížili sa príbehy a udalosti Písma. Vyobrazenia budia aj náš obdiv svojou umeleckou úrovňou.

Slovensko bolo centrom stavebného pokroku v Uhorsku po dobu niekoľkých storočí.

Ďalšie významné pamätihodnosti svedčia o tom, že územie Slovenska nebolo žiadnou zabudnutou, zaostalou perifériou, ale krajinou súvekej vysokej civilizačnej úrovne, v tom i centrom vzdelanosti a kultúry Uhorska. Okolo kláštorov a chrámov, popri remeslách, rozvíjali sa mnohé druhy umenia od stavebného, cez výtvarné, až po hudbu.

V stredoveku sa rozvinulo školstvo až po univerzity na takú úroveň, že to obdivujeme dodnes. V kláštorných knižniciach sa odpisovali latinskí klasici; Vergílius, Horácius, Cato, a uchovávali sa staré spisy. Bez nich by nebolo žiadnej renesancie v Európe.

Zachovalé centrá miest z dávnych storočí sú výpoveďou tej doby. Ale celý rad slovenských staviteľských majstrov pôsobil aj v zahraničí. Majme na mysli, že po dobu (nazvime to dnešným jazykom) kolaborácie a okupácie Maďarska Turkami, žiadny hospodársky, staviteľský a kultúrny rozvoj Maďarsko nezaznamenalo. V Budapešti v tomto období (16. – 18. stor.) nevyrástla žiadna honosnejšia stavba.

PRVÁ UNIVERZITA V UHORSKU

Prvou univerzitou v Uhorsku bola Akadémia Istropolitana v Bratislave zriadená rozhodnutím pápeža Pavla II. (r. 1465, kráľ Matej Korvín). Pri jej zrode stál ostrihomský arcibiskup Peter Pázmaň a stála skupina vynikajúcich európskych vedcov.

Pápežské schválenie univerzít malo vo vtedajšom svete veľký význam. Znamenalo to, že všetky jej tituly bakalárov, magistrov a doktorov budú platiť na všetkých európskych univerzitách a jej poslucháči budú môcť pokračovať v štúdiu na ktorejkoľvek univerzite. Jej absolventi budú môcť prednášať tiež na iných európskych univerzitách. Tým sa Slovákom otvorila brána európskeho sveta vedy a vzdelávania.

Spomeňme ďalšiu pozoruhodnosť: Prvé stále, murované divadlo v Uhorsku bolo v Trnave (1612).

Pokračujme ďalej v listovaní našimi dejinami.

Treťou univerzitou založenou v Uhorsku bola Košická univerzita (donátor biskup B. Kiždy, rok 1657). Táto univerzita, i cez rôzne historické okolnosti, vydržala do r. 1921, teda cez 260 rokov, kedy ju československá vláda zrušila (!).

Slovensko dalo Uhorsku niekoľkých arcibiskupov ostrihomskej metropólie. Spomeňme len Františka Forgáča (synoda, Trnava, 1611), jeho nástupcu Petra Pázmaňa (univerzita Trnava, 1635), Jána Scitovského, podporovateľov rozvoja univerzít a školstva, slovenského vydavateľstva v Slovenskom učenom tovarišstve a podobne.

V Slovenských dejinách patrí miesto významnej verejnej a cirkevnej osobnosti arcibiskupovi Jurajovi Selepčéni – Pohroncovi (zo Selepčien pri Nitre). Bol sirota chudobného neurodzeného pôvodu. Jeho bystrosť a nadanie si všimli cirkevní predstavitelia. Po štúdiách v Ríme mal rýchlu kariéru, jeho genialita sa naplno rozvinula v cirkevných a štátnických funkciách. V r. 1666 stal sa ostrihomským arcibiskupom, o rok neskôr palatinom – zástupcom kráľa.

S pápežom Inocentom XI. zaslúžil sa o vytvorenie protitureckej koalície a o konečnú porážku Turkov pri Viedni. Ako neurodzený Slovák nebol obľúbený u maďarskej šľachty. Nezaujal ani slovenskú historiografiu (!).

Našou hrdosťou je zvlášť ostrihomský arcibiskup (prvý slovenský) kardinál Alexander Rudnay (1760-1871). Pochádzal z Považia, bol to uvedomelý Slovák. Sám preložil do bernolákovskej spisovnej slovenčiny niektoré state z evanjelií a v nej vydal svoje kázne. Kázal aj po slovensky a to aj na pohreboch uhorských šľachticov (ktorí nevedeli maďarsky). Známy je jeho výrok, ktorý povedal pred pápežom Levom XIII. pri inaugurácii: „Slovák som a keby som bol i na Petrovom stolci, Slovákom zostanem“. Národné cítenie spájal s náboženskou toleranciou.

Známe sú aktivity biskupa Štefana Moyzesa. O ňom viac inokedy. Vysokopostavených Slovákov, národovcov v cirkevnej hierarchii Uhorska bolo viac; toto len pre ilustráciu.

Za komunistického režimu, od r. 1948 do r. 1989, bolo pravidlom písať o pôsobení katolíckej cirkvi v našich dejinách ako o období temna. Historické pramene dokladajú, akú nezastupiteľnú úlohu zohrala cirkev v kultúrnom, civilizačnom a emancipačnom napredovaní nášho národa. Po dobu celého druhého tisícročia.

ROZVOJ PRIEMYSLU

V 19. stor. položil sa základ slovenského priemyslu. Boli založené veľké textilné závody, dve cementárne, začalo sa ťažiť uhlie, rástla hutnícka výroba, rozvíja sa výroba papiera a celulózy. Zo Slovenska vyvážalo sa asi 80 tisíc ton magnezitu. Na Slovensku vyrábalo sa 33% textilu a vytavilo sa asi 25% železa Uhorska. Investovalo sa do cukrovarov, liehovarov, zariadení pre mlyny, smaltovne, chemický priemysel (výbušniny, fosforečné hnojivá). Prvá vysoká pec na tavenie železa bola v Uhorsku uvedená do prevádzky v roku 1680 v Dobšinej.

Existovali i slovenskí továrnici, bankári, veľkoobchodníci. Ale maďarské banky mali na Slovensku 5 krát väčší účastinný kapitál, ako slovenské banky (Ľ. Lipták).

Na prahu 20. stor. Slovensko malo 100 tis. priemyselných robotníkov. To je fakt, ktorý pre mnohé porovnateľné krajiny ešte i dnes je vecou perspektívy.

Dopravná sieť umožňovala rozvoj priemyslu v takej miere, že v roku 1914 Slovensko bolo priemyslovo najvyvinutejšou časťou Uhorska.

Už horeuvedené svedčí o tom, aké súdobé postavenie zaujímalo dnešné Slovensko v Uhorsku.

Naši osvietenskí patrioti na konci 18. stor. píšu o dôstojnom, rovnoprávnom postavení Slovákov v minulosti Uhorska, o stáročnom bezkonfliktnom spolužití Maďarov a Slovákov.

Slovensko v dlhých súdobých obdobiach predstavovalo najcivilizovanejšiu časť Uhorska.

POMAĎARČOVANIE SLOVÁKOV

V polovici 19. stor. nastala silná maďarizácia. Bola zrušená Matica Slovenská (r. 1876). Úradovalo sa len maďarsky. Pri krste dieťaťa jeho meno zapisovalo sa len v maďarskej podobe. Kým v roku 1890 slovensky sa vyučovalo ešte v 1115 školách, v roku 1905 už len v 245 školách.

Andrej Hlinka bol na dva roky uväznený za „poburovanie“.

Na druhej strane, je to paradoxné, že na slovensku literárnu scénu v období národného útlaku vstupujú významné osobnosti: Andrej Sládkovič, P. O. Hviezdoslav, S. H. Vajanský, Ivan Krasko (Ján Botto), ktorí rozsahom diela, i žánrovou pestrosťou udivujú i dnes.

Hanebne zriekli sme sa bohatého dedičstva, ktoré nám zveľadili naši predkovia. Podľa mináčovskej koncepcie slovenský národ (od zániku Veľkej Moravy až po 20. stor.) je bezdejinným národom krpčiarov. Slováci nezúčastnili sa na tisícročnom budovaní Uhorska a strednej Európy?

Zriekli sme sa temer celej našej histórie a nechali sme Maďarom prisvojiť si temer tisíc rokov našich dejín. Pritom etnickí Maďari, ako sme už uviedli, skončili na uhorskom tróne pred 700 rokmi, vymretím Arpadovcov. Namiesto národnej hrdosti stále nás ovláda pejorativizmus, úbohý štúrovský provincionalizmus.

Historik Prof. A. Ruttkay k myšlienke „O ničotnosti našich dejín“ píše: V slovenskej národnosti nachádzali sa všetky zložky stredovekej feudálnej spoločnosti: šľachta a zemianstvo, duchovenstvo, na všetkých úrovniach. Popri dominujúcich Nemcoch Slováci mali značný podiel tiež medzi mešťanmi, no, a prirodzene v širokých ľudových vrstvách. Stavovské usporiadanie bolo dôležitejšie, ako etnicita. Význam národných jazykov v stredoveku bol oficiálne prekrytý latinčinou. Etnické otázky v stredoveku neboli tak vyhrotené, ako v 19. a 20. stor.

Kedy od našich popredných historikov, i politikov zaznie: „Uhorsko bolo domovinou našich predkov, ktorí budovali a zveľadovali Uhorsko. Ono bolo ich vlasťou, i keď nie vždy otcovskou.“

DIONÝZ KUNDER

Ohlas na článok „Svätá pravda“

Bol uverejnený v čísle 19/2020 časopisu Kultúra, jeho autorom je Anton Lauček. Pre tých, ktorí nemali možnosť prečítať si ho, uvediem v krátkosti: V jazykových testoch na stredných školách dosiahli slovenskí žiaci nie chvályhodné miesto. Na prvom mieste bol jazyk anglický, na druhom mieste nemecký, a posledné miesto získal náš slovenský. Čo na to povedať? Hanba!

Týždenný počet hodín anglického jazyka bol šesť, kým slovenčina sa vyučovala týždenne iba tri hodiny. Neviem, čie to bolo rozhodnutie. Ozval sa niekto proti toľkej nespravodlivosti? Až rozum postojí človeku úplne stáť nad hlasmi, ktoré hovoria, že zo slovenského jazyka by sa nemalo maturovať. Ďalšie hlasy vraj volajú po zjednodušení pravopisu odstránením samohlásky ypsilon, a tak používať v písaní všade mäkké i, í. Kto stojí za šírením týchto nezmyslov? Určite tí, ktorým sa učiť nechce, tí, ktorí dosahujú horko-ťažko iba dostatočný prospech, aj to so zatvoreným jedným okom.

S obsahom článku A. Laučeka úplne súhlasím. Článok je vynikajúci. Pripomínam, že nie som proti vyučovaniu cudzích jazykov, hovorí sa, že koľko jazykov človek vie, toľkokrát je človekom.

Slovenčina je jazyk krásny, ľubozvučný, V. P. Tóth hovorí o ňom vo veršoch:

Slovenčina moja
krásne ty zvuky máš,
Tatransko vzbudzuješ,
život mu dáš.

V poslednej slohe želá všetkým dlhý život, ak ju budú milovať a vážiť si ju:

A kto ju miluje,
nech žije, žije,
kto sa jej odrieka,
sám seba zabije.

Je smutné, keď na našom ľúbom Slovensku, najmä v mestách, prevládajú názvy obchodov, podnikov, reklám v cudzom jazyku, a častokrát spôsobujú čítajúcim smiešne situácie: napríklad, slovo „pizza“ (čítaj: pica), ktoré najmä niektorí starí ľudia z dedín čítajú s mäkčeňom, nepoznajú diakritické znamienka, nevedia, že ony môžu zmeniť význam slova: ľak (zľaknúť sa), lak (na topánky), v uvedených slovách význam slova zmenil mäkčeň. Tak isto aj dĺžeň môže zmeniť význam slov: krik (hluk), krík (ker).

Pri odstraňovaní podobných nedostatkov slov v slovenskom pravopise pomáhalo v nedávnej minulosti tzv. Jazykové okienko vysielané pravidelne v Slovenskom rozhlase. Bolo by žiadúce v niečom podobnom pokračovať.

Aj netypické názvy rodných (krstných) mien našich najmenších: Ria, Via, Mia, vyvolávajú úsmev. Jeden smiešny príbeh k tomuto ponúkam: Kňaz na fare sa pýta rodičov z osady: „Aké meno dáte dieťaťu?“ Žena sa ozve prvá: „Lily“. Muž ju chytí za rameno a skríkne: „Ty hlupaňa, veď je to chlapec a bude sa volať Old Četrhend!“. Kňaz zdvihne jedno obočie a s úsmevom dodá: „Také meno nemožno dieťaťu dať, lebo nebude mať patróna, a deti patrónov potrebujú“. Otec: „A koľko treba tých patrónov, päť alebo viac? Hneď ich utekám zohnať.“

Stáva sa aj to, že dnešní mladí rodičia nie sú spokojní iba s jedným menom svojho dieťaťa, ale svojim ratolestiam mužského či ženského pohlavia zavesia na krk celú reťaz mien cudzieho pôvodu, ktoré sú ťažko vysloviteľné, a deťom robia problémy. Asi si myslia, že ich deti s takým menom sú vopred predurčené na to, aby sa stali géniami.

Čo je príčinou toho, že niektorí žiaci neradi sa učia svoj jazyk – slovenčinu, a túžia po jej odstránení, dokonca ani z nej nechcú maturovať? Do veľkej miery za ich nechuť môže škola, konkrétne pedagóg slovenského jazyka. Byť učiteľom nie je zamestnaním, ale je to povolanie, ak tomu tak nie je, treba obzrieť sa radšej po inom.

Raz sa mi sťažovala žena, matka jednej mladej učiteľky slovenčiny, že jej dcéra po skončení vyučovania uteká za kamarátkami, s ktorými trávi aj tri-štyri hodiny. Kedy sa pripravuje na vyučovanie? Kedy študuje odbornú literatúru pre svoj rast? Aj najslabší žiak vycíti u svojho učiteľa jeho nepripravenosť. Slovenčinár by mal horieť láskou k jazyku, musí byť vynachádzavý pri tvorbe vyučovacích metód, možnosťou siahnuť aj po konzervatívnych metódach, dôležité je cieľ splniť, a urobiť hodinu zábavnou, bez nudy. Napríklad, úvodom vyučovacej hodiny si spoločne zaspievať, zarecitovať tri, štyri verše básne, vyplniť rébus vopred napísaný na zadnej strane tabule, ukončiť nejaký verš atď.

Jazyk je naším zrkadlom, našou pýchou, zaslúženým bojom o ňu v minulosti. Nedopusťme, aby z našich žiakov vyrastala nedokvasená inteligencia, ktorá svoj jazyk zanedbáva, bagatelizuje, ktorá ukazovacie zámená tí, tie, títo, vyslovuje s mäkčeňom ako ťí, ťieto, ťíto, a ktorá nesprávne používa slovesá minulého času: strýko, bol si, namiesto boli ste, alebo pani, bola ste, namiesto boli ste.

Zabráňme tomu, aby u nás vyrastala inteligencia bez patričnej úcty k jazyku, inteligencia, ktorá si myslí, že len ona má „patent na rozum“. Podľa možnosti obmedzujme cudzie slová v našom jazyku, a nahraďme ich našimi slovenskými, z jazykového fondu, ktorý je dosť bohatý, chráňme suverenitu nášho jazyka, lebo veľkým prílevom cudzích výrazov ju potláčame a strácame. Čo by na našu neúctu k slovenčine povedal Ľ. Štúr? Asi by len horko zaplakal.

ANTÓNIA KORCOVÁ

TIBOR KOVALIK

Pavol

PAVOL SITÁR, rodák zo Sielnice, sa narodil 4.12.1920. V roku 1947 bol vysvätený za kňaza. Ako kňaz pôsobil na viacerých miestach, ale pôsobenie vo farnosti Chrenovec sa mu stalo osudným. V Chrenovci roku 1947 vyhorel kostol a v tom čase tam pôsobil ako kaplán aj Pavol Sitár. Medzi mladými ľuďmi bol veľmi obľúbený a veriaci z Chrenovca a okolitých dedín s ochotou chodili pracovať na stavbu nového kostola. Tieto dobrovoľné aktivity inicioval kaplán Sitár ako cirkevná autorita, ktorej ľudia dôverovali. To sa nepáčilo predstaveným socialistického zriadenia, a tak po krutej vyšetrovacej väzbe bol Krajským súdom v Banskej Bystrici v roku 1952 odsúdený na tri roky odňatia slobody pre trestný čin poburovania proti republike a zneužitia náboženskej funkcie. Bol pozbavený občianskych práv a slobôd na 5 rokov a 5 000 Kčs pokuty. V máji 1953 bol z väzenia prepustený na amnestiu Antonína Zápotockého. Po prepustení pracoval vo výrobe. V októbri 1958 bol opäť zatknutý a odsúdený na sedem rokov odňatia slobody a konfiškáciu majetku za ilegálne vedenie bývalých seminaristov, ktorí sa pripravovali na tajné kňazské vysviacky. Vo väzení bol vo Valdiciach, kde pracoval ako brusič skla. V máji 1960 mu bola udelená amnestia. Potom pracoval vo výrobe a v máji 1964 dostal štátny súhlas za kaplána do Kremnice.

Poviedka, ktorú uvádzame, vyšla v exilových časopisoch v Kanade viackrát, koncom sedemdesiatych rokov, i pred mnohými rokmi v Kultúre. Napísal ju slovenský výtvarník, žijúci v Kanade, Tibor Kovalik. Poviedka opisuje skutočnú udalosť, ktorá sa stala vo farnosti Chrenovec v 50-tych rokoch minulého storočia. Tibor Kovalik bol sám ako mladý chlapec svedkom týchto udalostí. Pavol Sitár vedel o tejto poviedke, ale nikdy ju nečítal. V tom čase nebolo možné poslať do Československa takýto príbeh.

Poviedku uverejňujeme pri príležitosti 100. výročia narodenia a 28. výročia úmrtia Pavla Sitára – človeka, ktorý hájil práva Cirkvi a slovenského človeka až do svojho náhleho skonu vo farnosti Pitelová 6. februára 1993.

KATARÍNA BÁNSKA

Vlak sa pomaly pohol.

Výpravca v červenej brigadírke zasalutoval a pobral sa smerom k staničnej budove. Bolo teplé slnečné poludnie. Vlak mal len niekoľko vozňov. Z Hornej Štubne do Prievidze nikdy necestuje v tomto čase veľa ľudí. Motorák sa s hukotom rozbehol a zanechal za sebou kúdeľ čierneho dymu. Stanica sa rýchlo vzďaľovala. Bola to jediná budova, akoby omylom postavená v strede veľkej, prázdnej doliny. S ostatným svetom ju spojovala len železničná trať, miznúca v neznáme na severe aj na juhu a kľukatá, prašná cesta, strácajúca sa medzi košatými stromami na konci obrovskej lúky. Po niekoľkých minútach vlak vbehol do tunela. Svetlám vo vagóne sa akosi nechcelo do života a rozžiarili sa len pomaly, neisto a sliepňavo. Poniektorí cestujúci zatvorili okná, bezvýrazne sa dívali do zatvorených tmavých okien, z ktorých sa na nich neživo dívali ich vlastné bledé tváre. Tunel bo dlhý, akoby bez konca. Podaktorí cestujúci zatvoriac oči zavreli svoje vnútro pred sliepňavým svetlom, aby doň nikto nevidel, iní len tak sedeli a čakali, čo príde. Konečne tma zredla, vo vozni sa začalo rozvidnievať a odrazu vlak vbehol do slnečného dňa, akoby do steny z prudkého svetla, ktoré na okamih oslepí svojou prenikavou jasnotou. Muž, sediaci pri okne, prižmúril oči. Pozeral do okna, do živého obrazu, ktorý vytváral množstvo stále sa meniacich kompozícií v pohybe. Zdalo sa, že nevnímal tento animovaný beh krajinou. Telegrafné stĺpy mihajúce sa popri vlaku v pravidelnom rytme odmeriavali čas a vzdialenosť. Vlak zastal nakrátko v stanici a potom sa opäť rozbehol. Krajina sa znovu roztancovala. Zlatisté polia, plné dozrievajúcich klasov sa pomaly posúvali, no hory na horizonte odmietali akýkoľvek pohyb natriasali sa tvrdohlavo, skoro v jednom mieste. Keď vlak znovu spomalil, cez otvorené okná znezrady vnikol do vozňa zápach uhlia. Vlak zastal v stanici. Vzduch bol plný čierneho prachu. No nielen vzduch. Prach bol všade a premenil všetko okolo na zaprášený obraz skutočnosti plnej kašľavého dráždenia. Muž podišiel k oknu. Bol oblečený v sivom jednoduchom obleku, bielu košeľu mal pri krku rozopnutú. Prešedivené, vlnisté, nakrátko pristrihnuté vlasy rámovali peknú, opálenú tvár. Jeho belasé, živé a akoby snivé oči zastali na obrovských, tučných komínoch, z ktorých pomaly vystupovala k oblohe šedivá silikóza a maľovala obrazce, ktoré ako čierne príšery viseli nad všetkým a nad každým. Prešiel zrakom po staničnom nápise: HANDLOVÁ.

Do vagóna vošlo niekoľko chlapov. Ich rozhovor znel ako vykašliavanie viet a ich hlboké hnedé oči boli bez lesku ako handlovské uhlie. Ich tváre rozhodne nevyzerali ako tvár baníka na starom plagáte nalepenom na stene staničnej budovy, smejúca sa na okoloidúcich komerčným úsmevom reklamy na zubnú pastu. Červený nápis z neho kričal hrdo do sveta: „Ja som baník, kto je viac?“ Niekto drobným neuhladeným písmom naň do rohu pripísal “Štajgerova žena!“

Ostrý hvizd píšťalky preťal zaprášené poludnie a vlak sa rozbehol. Muž prešiel na druhú stranu vagóna a zastal pri okne. Pomaly ho otvoril. Krajina sa znova roztancovala do monotónneho rytmu kolies postupne dostávala prirodzenejšiu farbu, akoby ju neviditeľný maliar primaľovával. Len rieka, tečúca popri trati, ostala tvrdohlavo čierna. Z jej brehov špliechala pomalá, čierna smrť.

Tvár muža pri okne ožila. Do monotónneho hrmotu vlaku akoby sa primie-šaval prudší tlkot jeho srdca. Vlak sledoval zákruty rieky, za ktorou sa s vážnou tichosťou posúvali sedliacke domy a záhrady plné ovocných stromov.

Zrak cestujúceho sa znezrady zapichol do bodu v stráni. Bol to veľký kostol na kopci nad dedinou. Jeho belosť majestátne žiarila v zeleni, ktorá ho obklopovala. Kostol sa pomaly posúval a vykrúcal pred zrakom muža ako modelka, ktorá chce ukázať celú svoju majestátnu krásu. Vlak zastal. Do ticha teplého poludnia zaznel hlas sprievodcu: „Chrenovec!“

Muž vystúpil. Nie smerom k stanici, ale na opačnú stranu vlaku. Bol jediným cestujúcim, čo vystúpil. Chvíľu postál, akoby zaváhal, či má pokračovať. Potom sa prudko pohol. Prešiel cez koľajnice a vstúpil na malý chodník pri trati, ktorý sa po chvíli zakrútil do poľa a pokračoval popri medzi smerom k dedine. To nebola oficiálna cesta do dediny. Tá šla od stanice na južnej strane trate kus popri nej, potom sa zakrútila na sever, po moste prešla ponad rieku Handlovku, čiernu a bez života a cez rampy prešla trať a až potom končila v úzkej kamenistej ceste medzi prvými domami dediny. Muž kráčal chodníkom, ktorý poznali len domáci. Vo včasnom popoludní vzduch sa chvel teplom. Kdesi vysoko nad poľom visel zapichnutý škovránok so svojou nekonečnou melódiou. Muž spomalil. Vychutnával čistý vzduch vidieka a vôňu mladého ovsa, popri ktorom kráčal. Zastavoval sa často, ako keby zbieral spomienky, ktoré boli roztrúsené po okolí. Keď došiel k prvým domom, pridal do kroku.

Ulica bola prázdna.

Vybielené domy svietili čistotou do ticha. Ich okná sledovali cudzinca a červené muškáty v nich rozpačito pokyvovali bohatými kvetmi. Na lavici pred krčmou sedeli dvaja starší muži a o niečom vážne debatovali. Keď zbadali chodca, stíchli a obaja sa mlčky dotkli ukazovákmi klobúkov. Bolo to viac zo zvyku ako na pozdrav. Ich oči vyjadrovali skôr prekvapenie ako zvedavosť. Muž úklonom hlavy odzdravil, no nezastal, ale pokračoval hore dedinou. Keď došiel ku krížu, kde sa cesta rozdvojovala, zahol doprava, stúpal prudko do kopca, až kým neprišiel k veľkému schodišťu. Tu zastal. Pomaly naberal dych. Pred ním bola veľká drevená brána, ktorou sa vchádzalo do farského dvora. Napravo bola budova školy, jednotriedky aj sbytom pre riaditeľa. Naľavo veľké schodisko stúpajúce ku kostolu. Vpravo od schodiska studňa s veľkým kolesom. Tu voľakedy chodievala celá dedina na vodu.

Muž stál dlho bez pohybu. Len vánok jemne prečesával jeho prešedivelé vlasy. Akoby zastal čas. Muž mal na tvári slabý úsmev. Možno si spomenul na farára, ktorý s hŕstkou chlapov z dediny postavil prvý vodovod, tak preniesol Chrenovec na prah moderného veku. Možno.

Vyšiel rýchlo po schodisku a hlavným vchodom vošiel do kostola.

Horúčosť slnečného dňa sa odrazu zmenila na príjemný chládok. Podišiel k lavici, do ktorej si kľakol, a tvár vložil do dlaní. Ticho prerušoval len tlkot jeho srdca a šepot strácajúci sa v jeho prácou zmozoľnatených dlaniach. To nebola modlitba. To sa len tak potichu zhováral s Bohom a časom. Lúče slnečného svetla prenikajúce cez úzke okná kreslili rôzne obrazce na dlážke chrámu.

Odrazu sa toto svetlo roztancovalo a dostávalo čoraz väčšmi tvary plameňa. Oheň sa rozrastal a mohutnel. Už zachvátil strechu kostola, ba aj vežu. Plamenné jazyky oblizovali zvony, ktoré v horúcom dychu mäkli. Oheň s hukotom premenil teplý slnečný deň na horúce peklo. Znezrady sa zvony s rachotom zrútili do hĺbky veže. Ich pád zaznel ako mohutný gong, odbíjajúci koniec niečoho, čo vzbĺklo v nenávratne.

Ľudia pobehovali bezmocne s vedrami vody, no nestačili uhasiť pažravosť plameňov sýtených starým,

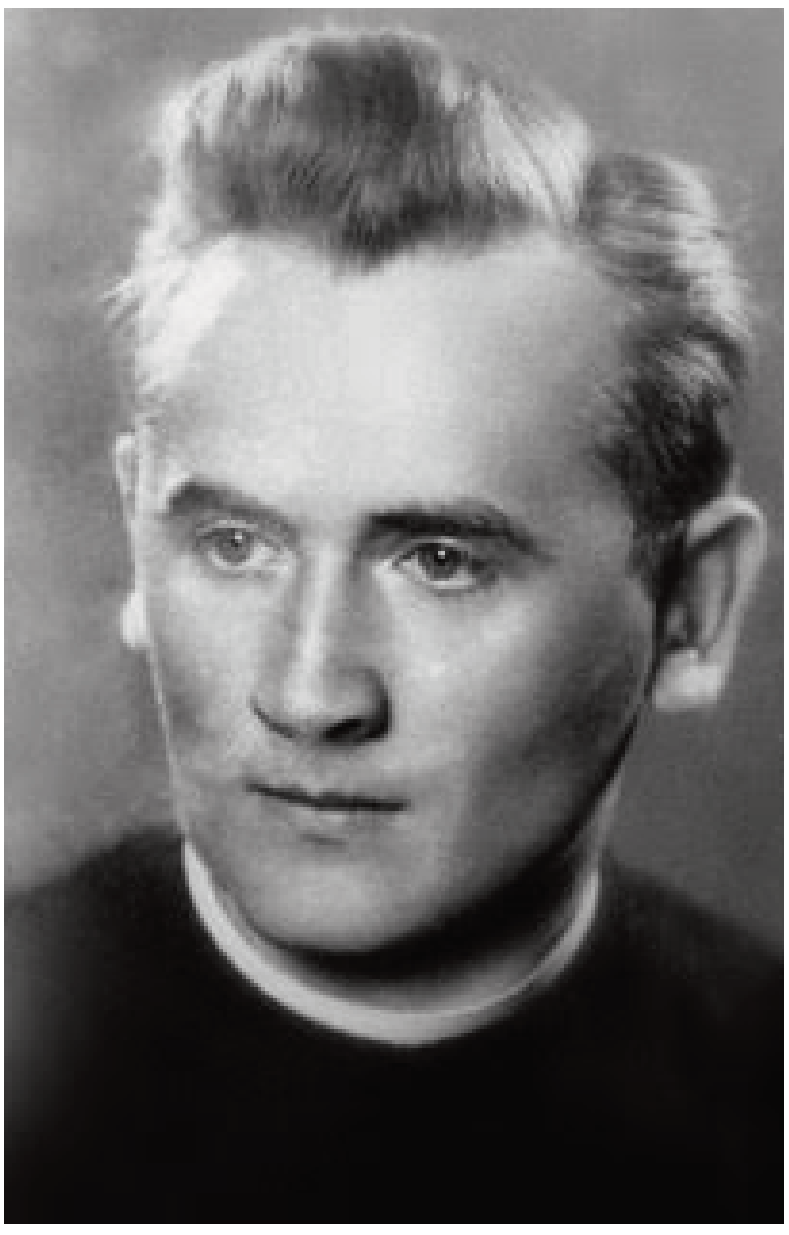

suchým drevom a šindľom kostolnej strechy. Hasiči ani nehasili oheň, ale striekali na strechu blízkej fary, aby sa nechytila. Nakoniec i ľudia prestali hasiť a s očami plnými sĺz od dymu, ľútosti, ale aj nemohúcnosti sa dívali na túto skazu. Pohľad na toto dopustenie sa podobal záberom z hrôzostrašného filmu.

Ráno ho zobudil zápach zboreniska, ktorý vnikal do kaplánky cez otvorené okno. Noc, ktorá pozostávala z pár hodín pretrhávaného spánku a mátoživých snov, bola chvalabohu za ním. Rýchlo si nalial vodu z krčaha do umývadla, poumýval sa, obliekol a prebehol dvorom na faru. V kuchyni sedel farár Hudec a fajčil. Pred sebou mal hrnček nedopitej kávy a popolník plný ohorkov. Zrejme už bol hore dobrú hodinu. Gazdiná sa motala okolo šporáka a ukradomky si utierala uslzené oči.

„Dobré ráno! Ak tak môžem povedať,“ pozdravil mladý kaplán a prisadol si k stolu. Chcel niečo povedať, ale slová sa mu zadrhli v krku a tak len sedel a čakal.

„Dobré ráno, pán kaplán,“ ozvalo sa potichu od šporáka. „ Čo sa bude páčiť na raňajky?“

Hlas gazdinej sa usiloval byť normálny.

„Dobré ráno, Pavol!“ Precedil cez cigaretový dym farár.

„Vlastne by som nemal nič jesť, veď som ešte neodslúžil omšu,“ poponáhľal sa vysvetliť príchodiaci a rozpačito pridal, „ale ani neviem kde?“

„Ja som odslúžil v kancelárii. Bolo tam aj pár ľudí,“ pomedzi kúdeľ dymu povedal farár a po dlhej prestávke pokračoval:

„Musíme postaviť amfiteáter, v ktorom budeme slúžiť omše. V kopci pri kostole, pod starými lipami. Už som o tom aj s Rendekom hovoril. Bol tu ráno. Ja pôjdem na pílu vybrať drevo, vy by ste zatiaľ mohli zistiť, kto by mohol pomôcť.

Pavlovi sa nechcelo veriť. Vzduch je ešte plný smradu po ohni a farár už naplno plánuje. Páčilo sa mu to.

Bol príjemný júlový podvečer. Ľudia sa pomaly schádzali na priestrannej lúke za kostolom. Vlastne za zhoreniskom, ktoré ostalo z kostola. Celý priestor okolo bol pekne vykolíkovaný, presne podľa plánov. Vo svahu svietil novotou drevený oltár, zastrešený doskami a térovým papierom. Nad tým všetkým veľký drevený kríž. Farár Hudec rozdeľoval robotu. Začali prvé výkopy základov nového kostola. Bola to sviatočná udalosť. Chrenovčania sami, vlastnými rukami postavia kostol. No nielen Chrenovčania. Veriaci z okolitých dedín prišli pomôcť budovať ich kostol. Ich sedliacke, mozoľnaté ruky postavia klenot hodný Božej večnosti. Väčší ako bol ten staručký. Ľudia mlčky kopú. Ticho je slávnostné, prerušované jedine klepotom čakanov o kamene. Znie to ako klopanie na bránu snov. Odrazu sa ozve do rytmu čakanov tichučko a tak trochu neisto melódia. Akoby sa bála na svet. No potom začne preskakovať z úst do úst, z hrdla na hrdlo a mohutnieť ako riava, ktorá naberá nové pramienky vody. Pridávajú sa ďalšie hlasy a potom už znie pieseň, zdravá a usmiata. Melódia jednoduchej lásky k životu a prostej viery vo večnosť.

Znezrady silný výkrik zavesil výkričník do priestoru a prudko preťal ťahavú melódiu. Bol to výkrik plný hrôzy. Ľudia na chvíľu zmeraveli a potom sa všetci rozbehli za hlasom.

Uprostred jamy stála dievčia a s úžasom hľadela do hliny, z ktorej sa na ňu škerila napoly odkrytá lebka. Jej prázdne očné jamky meravo skrývali svoje tajomstvo. Hlinené ticho bolo ťažké a zmätené.

Pavol pomohol dievčine z jamy.

Sám prekvapený a zarazený hľadal slová upokojenia.

„Pre dnešok skončíme“, do všetkého tohto zmätku zaznel hlas farára.

„Musíme to oznámiť úradom, lebo podľa všetkých záznamov, ktoré máme, na tejto strane nebol nikdy cintorín.“

Odborníci zistili, že to bol masový hrob, v ktorom boli pochované obete stredovekej epidémie. Vo výkopoch našli okolo tridsať kostier.

Prešlo leto i jeseň, ľudia stále pomáhali. Situácia s materiálom bola veľmi zlá. Uprednostňovali sa stavby dvojročnice. No i tak sa farárovi Hudecovi podarilo zohnať, čo na stavbu potrebovali, len to dlhšie trvalo. Potom však prišla zima a február. Vládna kríza. Komunisti využili a trikmi sa dostali k moci. Jar neveštila nič dobré.

Muž sa znezrady prebral z rozjímania. Oči uprel k hlavnému oltáru. Spomenul si na fresku. Ale veď tam nič

nie je. Namiesto fresky sa spoza oltára belela do chrámu celkom prázdna stena. Svojou prázdnotou sa mu vyškierala.

Prekvapene pozeral na bielu stenu. Nevedel pochopiť, kde sa podela freska so vzkrieseným Kristom uprostred, s Michalom archanjelom a anjelmi v pozadí a nad nimi so všetkými slovanskými svätými. To bola kompozícia, ktorú si prial farár Hudec. Mať na jednom obraze všetkých slovanských svätých. Nikto doteraz také niečo nenamaľoval.

Čo sa nachodil a nahľadal, kým našiel v Bratislave maliara, ktorý poznal techniku fresky a bol ochotný podujať sa na túto neľahkú prácu. Ako sa len volal. Dobrovský, tak nejako. Nebol to veľmi známy maliar. Pamätá sa na ten deň, keď maliar prišiel do Chrenovca.

Bolo to práve v deň svätenia nových zvonov. Bola to veľká paráda. Biskup Škrábik z Banskej Bystrice ich posväcoval. Prišli hostia z celého Slovenska. V tých dňoch sa nestavalo veľa kostolov, a tak ľudia prišli s hrdosťou ukázať, že veria napriek rôznym klamným útokom funkcionárov strany.

V tom dave všelijakých osobností sa takmer strácal mladý, fúzatý muž. Po celý čas sa sústredene díval na prázdne a nedokončené steny, akoby meral svoje sily s obrovskou plochou.

To bol majster Dobrovský.

Namaľovať obrovský oltárny obraz v nadživotnej veľkosti nie jednoduchá vec. A tento obraz mal mnoho postáv. Na tie bolo treba modely. Pamätá si, ako majster Dobrovský neisto prestupoval z nohy na nohu, keď vysvetľoval, že potrebuje modely, a to nielen pre charaktery, ale aj pre štúdiu tela.

„Freska je náročná práca, vyžaduje vynikajúcu kompozíciu a dokonalú štúdiu tela v pohybe," neisto začal maliar.

„Ak chcete, aby som skutočne urobil dobrú prácu, pomôžete mi s modelmi."

Farár Hudec sa s úsmevom pozrel na Pavla, vedel, kam asi mieri.

„Verte mi, chcem tento obraz namaľovať najlepšie ako vládzem. Toto dielo je moja životná šanca, no nielen moja. Aj vaša a aj všetkých veriacich ľudí, veľmi potrebujem skutočných ľudí ako modely," Dobrovský sa odmlčal, nabral nervózne dlhý dych, „niekedy i nahé... no nie vždy," dodal. „Tak to robili všetci majstri v minulosti," rýchlo vycedil ostatné slová popod fúzy, akoby sa bál, čo bude po nich nasledovať.

Farár Hudec sa s úsmevom na tvári obrátil k Pavlovi:

„To je Tvoj rajón. Tebe budú ľudia viac veriť, hlavne mladší. A si aj lepší rečník, ty ich rozhodne skôr presvedčíš."

Pavla akoby obarili horúcou vodou. Vyskočil zo stoličky, do ktorej znovu klesol.

Nikdy predtým si nepripravoval kázeň tak dlho ako teraz. Nie je jednoduché vysvetliť jednoduchým ľuďom dôležitosť modelu pre oltárny obraz a presvedčiť ich, že nahota nie je vždy nemorálna. Ba že niekedy môže slúžiť na chválu Boha ako v tomto prípade. Tiež nie je ale každodennou udalosťou jednoduchých ľudí byť svedkami, no nielen svedkami, ale doslova osobne pomáhať tvoriť dielo, ktoré pretrvá storočia.

Spomenul si samozrejme na Michelangela a Sixtínsku kaplnku. Aj tam, v centre najsvätejšieho mesta nahí ľudia vzdávajú chválu Večnému a v spoločnosti týchto nahých tiel sa , keď je to potrebné, volí aj pápež.

Nevedno, či Pavlova kázeň a jeho presvedčivé rozhovory s veriacimi alebo Božia vôľa a či oboje zapríčinili, že mnoho farníkov sa podujalo na túto úlohu.

Majster Dobrovský si mal z čoho vyberať.

Jeho pracovný deň začínal s prvými lúčmi svetla, ktoré padalo cez jediné okno do kaplánky premenenej na ateliér a rozihralo farby na kartónoch, rozvešaných všade, kde len bolo trošku miesta. Šerosvit v ateliéri vyčarúval zdanie stredovekej maliarskej dielne Botticeliho, či Leonarda. Maliar v zápale inšpirácie zabúdal na jedlo, len horúčkovito maľoval, akoby sa bál, že ak nebude pracovať dosť rýchlo, niekto druhý príde a prevezme jeho úlohu. Ráno pracoval na kompozíciách, ktoré vytváral z kresieb modelov. Poobede prichádzali modely. Starostlivo si ich obzeral, posadil ich do stredu miestnosti a potom maľoval. Prichádzali mladíci, ktorí bez ostychu a skoro s hrdosťou predstavili svoju mladú nahotu, keď bolo treba. Starší muži reagovali tak celkom normálne, akoby to bola ich každodenná práca. Mladé dievčatá sa schovávali za svoj rumenec a staršie ženy sa len rozpačito hniezdili, čakajúc na moment, kedy môžu odísť.

Dobrovodský nič z toho nevnímal. V každom modeli videl len tváre svätých, anjelov a smrteľných hriešnikov v očistci, ktorých sa podujal zvečniť. Každého niekoľko ráz namaľoval, v rôznych pózach, no keď škicoval kompozíciu, vtedy si pozorne vyberal z množstva kresieb a charakterov. Do ateliéru mimo modelov nesmel vstúpiť nikto. To bola jedna z jeho podmienok. Po niekoľkých týždňoch raz pri večeri oznámil, že zajtra predloží na posúdenie konečnú verziu kompozície.

Všetci hľadeli bez slova na veľký kartón zavesený na stene. Poobedňajšie svetlo padalo priamo na postavu Krista v strede obrazu. Ten vystupoval z hrobu, samozrejme a majestátne, s pohľadom upreným priamo na divákov. Pod ním hriešnici v očistci s nádejou upierali k nemu zrak, dúfajúc, že raz aj oni vystúpia z podsvetia a spoja sa s ním vo večnosti. Kristova štíhla postava niesla na hrudi srdce prebodnuté, ale zapálené plameňom lásky k človečenstvu. Jemná, magická žiara vychádzala z jeho bytosti a ponúkala pokoj. Za ním sa vznášal Michal archanjel so svojím zborom anjelov strácajúcim sa v oblakoch. Ich priezračné telá čiastočne zahalené jemným závojom sa vznášali ako duchovný štít chrániaci Krista. Nad nimi v oblakoch boli všetci slovanskí svätí.

V strede svätí Cyril a Metod a okolo nich ostatní.

Obraz pripomenul trochu Michelangelov posledný súd zo Sixtínskej kaplnky, no bol plnší svetla a aj nádeje. Bol to obraz radostný. Tváre svätých a anjelov a samozrejme ľudí v očistci boli známe. Boli to tváre jednoduchých ľudí. Tí dali svoju podobu ako osobnú účasť na tejto oslave zmŕtvychvstania.

Bolo to dobré výtvarné dielo.

Majster Dobrovský stál bokom a nervózne čakal na jeho „súd".

V kaplánke bolo ticho. Všetci sa s úžasom a zvláštnym pocitom pozerali na tento kartón plný tvorivej a statočnej práce umelca. No nielen jeho. Z kompozície vyžarovala sila a majestátnosť viery v jednoduchého človeka. Každá postava na obraze bola tak nesmierne jednoducho ľudská, aj tá, ktorá predstavovala samotného Krista. Boli to postavy farníkov premenené umelcom na majestátnu krásu umeleckého zážitku.

Ticho konečne prerušil farár Hudec. Jeho dojatý hlas bol plný obdivu, keď povedal:

„Presne tak som si to predstavoval. Ďakujem vám."

Muž v kostolnej lavici meravo hľadel do prázdnej, bielej steny. Jeho oči hľadali bod, o ktorý by sa mohli oprieť. Niečo, čo by naznačovalo, že sa začína kompozícia vzkriesenia. No biela stena bola tvrdohlavo prázdna. Oči ho boleli. V ušiach mu začalo

hučať. Hučanie mohutnelo. Už nepočul nič, len nesmierny hukot v ušiach. Odrazu nevidel. Pred očami mal tmu. Darmo otváral oči dokorán. Nevidel nič. Bielu stenu vymenila absolútna tma. Cítil, že stráca rovnováhu. Tma, hukot a nesmierny tlak v hlave a potom pád. Padal dlho. Nekonečne dlho. Už nepočul ani hukot, len padal. Do tmy a do ticha.

Keď sa pomaly preberal, cítil pramienok vody, ktorý mu pomaly stekal po krku za pravým uchom. Niekto ho polial studenou vodou. Bol to nepríjemný pocit, no nepohol sa. Všetko ho bolelo. Hlavne oči. Ležal na zemi. Mokrá košeľa sa mu lepila na telo. Nepríjemne chladila. I keď bolesť v očiach bola prenikavá, predsa ich pomaly otváral. V hmlistom obraze sa na neho škerila nejaká tvár. Bol to väzenský dozorca. Už sa aj rozpamätával. Keď z neho pri vypočúvaní nemohli dostať ani bitím uspokojujúcu odpoveď, prikázali mu stáť pred bielou stenou a dívať sa do nej. Stál tam nesmierne dlho. Dlhé nekonečné hodiny. Až kým nezamdlel.

Oči ho boleli. Zavrel ich pomaly. Nechcel, aby dozorca zbadal, že sa prebral. Chcelo sa mu ležať. Ležať donekonečna. Pramienok vody stekajúci po krku ho nepríjemne šteklil.

Košeľa sa mu lepila na telo pod ornátom. Bolo horúce nedeľné poludnie. Kostol bol preplnený. Z kazateľnice mal dobrý výhľad. Dokonca aj krčmár – komunista sa so sklonenou hlavou hniezdil v zadnej lavici. Odkedy ten chodí do kostola? Vari sa prišiel kajať, alebo len zo zvedavosti? A či špicľuje... Striehne ako pavúk. Pavúk, ozaj ho tak prezývali dedinčania, ktovie prečo.

„Budú od vás žiadať, aby ste sa vzdali dedovizne pre dobro všetkých. Neverte im. Nevzdajte sa vlastnej zeme. Keď sa nepoddáte, vyhlásia vás za nepriateľov, zradcov, zbohatlíkov, kulakov."

Slová vyslovoval pomaly, akoby chcel, aby si ľudia všetky dobre zapamätali.

„Nemajú na to právo. To je vaša pôda, ktorú vaši dedovia i otcovia vlastnými mozoľmi zúrodňovali. Nikto im nedal moc ani právo, aby vám ju vzali.

Nedajte sa zastrašiť. Musíme zotrvať, lebo keď sa poddáte, nielen že vám zoberú vašu zem, no vezmú am aj hrdosť, vašu istotu a vašu nezávislosť. Zoberú vám vašich kňazov, budú vám chcieť vziať i vieru. Ak nebudete svorní a povolíte, všetko vám zoberú. Ba poštvú proti vám i vaše vlastné deti. A keď sa im to podarí, začnú nepoddajných a odvážnych jedincov zatvárať. Ľudia sa budú strácať. Nastane doba plná nedôvery a strachu. Strach vás bude sprevádzať všade ako neviditeľný tieň. Hľa to je ich pravá tvár. Zamaskovaná táraním o rovnosti a bratstve."

Pot mu pomaly stekal po krku. V kostole bolo dusno, no pokračoval, musel im všetko povedať. Jeho kázeň im možno dodá patričnú silu... a ktovie, ako dlho bude môcť ešte kázať.

A podvečer prišlo na faru niekoľko chlapov. Ozbrojení boli cepmi, vidlami a jeden mal aj guľovnicu. „Počuli sme, že začali brať kňazov, tak ako ste vraveli, prišli sme si vás zavartovať", povedali jednoducho a posadali si na schody pred vchodom do fary.

Noc bola zamračená a ťažko tmavá. Pred farou len jedna lampa sliepňavo osvetľovala schody do kostola. Oproti oblohe sa črtala silueta nového kostola. Škodovka sa namáhavo štverala do kopca po kamenistej ceste. Pred schodmi do kostola zastala. Šofér vypol svetlá. Vystúpili z nej štyria chlapi. Hlavná brána do fary bola zatvorená. Pobrali sa schodiskom k bránke do malej záhrady. Cez ňu sa dalo prejsť k verande z ktorej viedli dvere do kancelárie. Okná na fare boli čierne ako vyhasnuté oči. Chlapi potichu otvorili bráničku a poberali sa k verande. Poznali dobre cestu.

„Stoj!"

Zrúklo odrazu odkiaľsi zo tmy a zavesilo sa do tmavej noci. Kostolná stena niekoľkokrát vrátila ozvenu stoj... stoj... stoj. Štyri siluety zamrzli v strede záhrady. Po chvíľke ten istý hlas vyslabikoval do noci otázku:

Trvalo hodnú chvíľu, než sa nakoniec ozval hlas od postáv.

„Štátna bezpečnosť, potrebujeme hovoriť s farárom."

Na schodoch ku kostolu zavrzgol kamienok a vo svetle lampy sa na chvíľočku zablysli vidly. Aj spod schodiska bolo počuť opatrné, šúchavé kroky.

„Je noc, dobrí ľudia spia, keď chcete hovoriť s farárom, príďte cez deň."

Jeden zo štyroch sa pohol k verande a zdalo sa, akoby niečo vybral z vrecka kabáta.

„Nikto nebude rozkazovať bezpečnosti, čo má robiť..." ostatok vety sa stratil vo výstrele a na verande sa zablysklo. Nad hlavami postáv v záhrade zahvízdala guľka. Tí veru ďalej nečakali, ale behom sa vrátili k autu, do ktorého rýchlo naskákali. V momente, keď sa auto pohlo, dopadli na strechu auta prvé cepy, potom druhé na kapotu. Škodovka sa rýchlo pohla dole kopcom so zhasnutými svetlami.

Pavol cítil, že ho chytá zimnica. Pery sa mu chveli.

„Vari sa modlíte, plebanko?"

Počul ako sa mu nad hlavou zarehotal dozorca. Pavol pomaly otvoril oči a pokúšal sa vstať.

„Akosi vám ten váš boh nepomáha. Keď ste mu taký verný, tak čo vás nechá takto trápiť?

Alebo ten váš boh nemá žiadnu moc, neexistuje, alebo vy nie ste dobrý, plebanko", rehotal sa dozorca.

Chudáci farníci, pomyslel si Pavol, tak sa obetovali a strážili si nás oboch, a predsa nás neustrážili. Ťažko sa to dá proti brutálnej moci.

Keď Pavla zatkli na prievidzskej stanici, nikto veru neprotestoval. Ľudia si na zatváračky z ulice pomaly navykli. Udalosti už potom mali celkom rýchly spád. Obžalovali ho z nútenia veriacich pracovať zadarmo na stavbe kostola, proti ich vôli, z nemorálnej sexuálne zvrhlej aktivity, aj spolu s maliarom Dobrovským, pri ktorej nútil veriacich vyzliekať sa donaha po rúškom prípravy oltárneho obrazu, zo štvania proti republike a z pokusu o vraždu príslušníka Štátnej bezpečnosti, na čo prinútil skupinu veriacich. I keď mu nič nedokázali, našlo sa niekoľko „svedkov", ktorí vypovedali proti nemu celé romány. Proces bol krátky. S obhajcom sa stretol po prvý raz až pri hlavnom pojednávaní. Ten mu počas pojednávania navrhol, aby sa k všetkému priznal a takto si zmiernil výšku trestu. Pavol samozrejme odmietol. Odsúdili ho na sedem rokov v nápravnom zariadení prvého stupňa a pozbavenia občianskych práv a slobôd, 5 000 Kčs pokuty a doživotné odňatie povolenia na pastoračnú prácu. V máji 1960 mu bola udelená amnestia. Po prepustení z väzenia pracoval ako stavebný robotník na rôznych stavbách vo zvolenskom okrese.

V apríli 1964 mu povolili vykonávať pastoračnú prácu v banskobystrickej diecéze, kde pracoval až do svojej smrti.

In: Kultúra, roč.3, č.5, s.8-9.

Priateľská spomienka na básnika

K nedožitým 110. narodeninám Ľuda Bešeňovského

Túto spomienku som začal písať v auguste 2020 ako poctu k nedožitým 110. narodeninám statočného a obetavého rodoľuba, talentovaného básnika a dobrého priateľa Ľudka Bešeňovského. Ale v mojom veku je to už tak, že je ľahšie veci plánovať, než plány uskutočniť, alebo – parafrázujúc slová Písma: – duch je ochotný, ale telo slabne. Ale, ako sa hovorí, „lepšie je neskoro ako nikdy“ a teda chcem sa na tomto mieste podeliť o svoje dojmy a zážitky s úmyslom urobiť tohto málo známeho umelca známejším aj širšej verejnosti.

Jeho meno mi bolo blízke už od mojich študentských rokov, keď som sa opájal veršíkmi jeho knihy „Dedinôčka milá“ (1940). V povojnovom období som akosi naňho pozabudol, ale v roku 1949, keď som sa stal takým emigrantom ako bol on, som sa s jeho menom stretol a čoraz častejšie stretával na stránkach emigrantskej tlače. Kládol som si otázku, ako sa citlivá básnická duša vyrovnáva s osudom vyhnanca, ale nevedel som, ako sa opýtať. Písať som mu nechcel a na osobné stretnutie v tom čase, ba ani v nasledujúcich rokoch, nebolo možno ani pomyslieť. Mňa osud zavial do Austrálie, jeho do Kanady a ďalej od seba sme geograficky vzdialenejší už ozaj nemohli byť.

V rokoch 1965-1966 sme s Dr. Jozefom Paučom, vydavateľom týždenníka Slovák v Amerike a Almanachu Slováka v Amerike zhromažďovali materiál na publikáciu Predstavitelia slovenskej kultúrnej tvorby v zahraničí. V rámci tejto akcie som mu poslal dotazník so žiadosťou o poskytnutie osobných informácií, ako sa to robí v štandardných slovníkoch. To bol začiatok nášho živého priateľstva.

Z údajov v dotazníku som sa dozvedel, že sa narodil v Liptovskom Sv. Michale a jeho rodinné priezvisko bolo Baran. Vyrastal v susednej dedinke Bešeňová a táto malá liptovská obec mu tak prirástla k srdcu, že aj priezvisko si zmenil na Bešeňovský. Vyštudoval strednú školu a učiteľský ústav, kde úspešne absolvoval odborné skúšky pre učiteľov na meštianske školy. Ale pre svoje národné presvedčenie, ktoré ako dospievajúci mládenec-študent nijako nezakrýval, na meštianku sa nedostal. Prijal miesto učiteľa na ľudovej (základnej) škole v Liptovskej Sv. Mare.

Počas môjho študijného pobytu v Kanade v roku 1978 som využil príležitosť a cestou z Toronta doVancouverusom sa zastavil aj vo Winnipegu. Tu Ľudkoprežíval jeseň svojho života už ako vdovec a dôchodca, ktorý mal za sebou dojemnú ságu životných skúseností. Zvítali sme sa ako starí priatelia a vymenili sme si osobné zážitky. Vo Winnipegu som pobudol dva dni. Navštívil som tamojšieho slovenského kňaza msgr. Jána Rekema (autora spomienok - Trenčianska väznica, - ktoré súčasne vychádzajú na pokračovanie v Kultúre), ale väčšinu pobytu som strávil s básnikom . A veru bolo o čom rozprávať a čo počúvať. Boli to rozhovory navzájom obohacujúce a uľavujúce. Staroslovensky povedané – „z reči do reči a od srdca k srdcu“.

Rozprávali sme sa o jeho literárnych prvotinách. Zdôveril sa mi, že začal skladať básne a poviedky už ako stredoškolský študent, ale na uverejnenie ich posielal až keď bol na učiteľskom ústave a potom keď sa ako učiteľ usadil v zamestnaní. V roku 1933 zakotvil ako učiteľ v Liptovskej Sv. Mare. Tam sa spriatelil s Imrom Lihosithom, ktorý ho nabádal a podporoval v literárnej činnosti. Lihosith pracoval v Ružomberku na úrade práce, ale býval v Liptovskej Sv. Mare v bezprostrednom susedstva učiteľa Bešeňovského. Bol tajomníkom Kresťansko-sociálnej odborového združenia, čo bolo ľudácke odborové združenie, ktoré vzniklo v popudu Andreja Hlinku v roku 1919 a viedol ho obetavý pracovník Rudo Čavojský. Bolo protiváhou marxisticky orientovaných sociálno-demokratických a komunistických odborových združení. Lihosith sa dobre poznal s redaktormi ľudáckej tlače a sprostredkoval Ľudkovi možnosti uverejňovať literárne plody na jej stránkach. A tak začala veľmi živá publicistická činnosť. Prispieval básňami, poviedkami, scénkami, pedagogickými, ľudovýchovnými i politickými úvahami do denníkov Slovák, Slovenská pravda a iných národne orientovaných periodík. V roku 1936 jeho verše vyhrali prvú cenu v literárnej súťaži denníka Slovák a s hrdosťou z rúk šéfredaktora Karola Sidora preberal odmenu v Bratislave.

Lihosith ho zoznámil aj s Andrejom Hlinkom, ktorý sa potom stal častým predmetom ich rozhovorov. Pri jednom takom rozhovore mu Lihosith predložil odvážny návrh. Spomína si, ako “skoro s rozkazom vyslovil myšlienku, aby som napísal nejakú drámu zo života robotníkov. Hlinka má na budúci rok 70 rokov a predvedieme mu to v Ružomberskom Kultúrnom dome.” ĽudkoBešeňovský si návrh osvojil a napísal sociálnu drámu “Zlomená päsť”. Hra mala svoju premiéru pri oslavách Hlinkových 70. narodenín, v septembri 1934.

Ľudko sa s netajenou hrdosťou sa vracal do týchto nezabudnuteľných dní svojej mladosti: “Sedel som v prvom rade, medzi Hlinkom a Sidorom a vedľa nás štáb poslancov, tajomníkov a popredných pracovníkov ľudáckeho hnutia. Hra bola adresovaná priamo jubilantovi Hlinkovi, ktorý v radoch kresťanských robotníkov bol známy ako ich advokát v tlači, na pôde parlamentu a vo verejnom živote vôbec. Tomu Hlinkovi, ktorý protestoval proti zatváraniu fabrík, odbúravaniu slovenského priemyslu a iných zásahov do priemyselného života krajiny, ktorých tragickým výsledkom bol prudký vzrast nezamestnanosti a masová emigráciaza chlebom do cudzieho sveta.

Dráma Zlomená päsť končí výstupom zboru robotníkov, ktorí oslovujú Andreja Hlinku veršami: Ideme, ideme/ spod zeme stýraní,/ poklady nesieme/ do krvi sfarbené/ na dlani… A kto nám rozumel,/ za nocí s nami bdel,/ vyhaslé komíny / zapálil na povel /a chalúp črepiny/ pozliepal v dediny; /tomu dnes žobráci / priniesli vavríny / za prácu nad sily/ na jeho šediny/ že vedie do rána - / hosanna, hosanna… / Krvavých rúk dlane/ priniesli Vám dane,/ od strojov z tovární,/ Osvietený Pane…”

Lihosith, Čavojský a ďalší diváci boli priam uchvátení sociálnym posolstvom drámy a nabádali ho, aby v tomto smere pokračoval. A tak ĽudkoBešeňovský napísal aj ďalšiu drámu, ktorej témou bola vzbura slovenských robotníkov v horehronskej obci Polomka, kde v novembri 1932 došlo k zrážke revoltujúcej slovenskej chudoby s ozbrojenými oddielmi vládnej moci, pri čom boli zastrelené dve osoby a ďalších sedem bol zranených. Hra mala názov Nástup otrávených. Pracoval na nej štyri roky, ale nestačil ju vydať knižne, lebo od leta 1944 už bolo málo času na umeleckú tvorbu. Aj na Slovensku začalo platiť “interarmasilentMusae” (keď rinčia zbrane, mlčia múzy). Dráma ostala v rukopise a keď odchádzal do emigrácie, nechal ju doma.

V roku 1938 bol vymenovaný za učiteľa-organistu na rímsko-katolíckej škole v Dolnom Kubíne. Približne v tom istom čase prišiel do Kubína aj nový farár, Viktor Trstenský, ktorý do dejín Cirkvi a národa prešiel ako horlivý kňaz, patriot a trpiteľ za vieru. Medzi týmito dvomi pracovníkmi “vo vinici Pánovej a na národa roli dedičnej” sa hneď od začiatku vytvoril vrelý a trvalý priateľský pomer. Výsledkom ich spolupráce bola plodná náboženská, kultúrna a ľudovýchovná činnosť na Orave. Kým V. Trstenský bol predovšetkým dušpastier, Ľ. Bešeňovský, ktorý sa v roku 1940 stal správcom školy, sa venoval prevažne sekulárnej stránke osvety: divadlá, prednášky, spoločenské podujatia a pod.

V roku 1940 vychádza jeho prvá knižná publikácia, zbierka básní pod názvom Dedinôčka milá a o dva roky neskoršie ďalšia monografia, Biele dni (1942).

V súvislosti so svojím básnickým debutom mi Ľudko vysvetľoval: „Keď sa to tak vezme, Dedinôčka nebola mojou prvou publikáciou. Ešte pred ňou som publikoval tri jednoaktovky, t.j. krátke jednodejstvové veselohry. Do ochotníckeho divadelníctva som bol aktívne zapojený od prvých mesiacov svojho učiteľovania. V tom čase na dedinách najobľúbenejšie boli divadelné hry Ferka Urbánka. Ľudia ich sledovali veľmi pozorne, vedeli sa identifikovať s osobami na javisku a dalo by sa povedať, že občas boli z toho akoby mentálne vyčerpaní. Na uvoľnenie im dobre padlo zasmiať sa krátkej veselohre. V tomto smere neprekonateľným majstrom jednoaktoviek bol Oravčan Ján Dafčík, autor takých vydarených frašiek ako Agenti, Kríza, Auto, atď. Podľa jeho vzoru som aj ja v rokoch 1936-1939 napísal tri jednoaktovky: Gól. Mrcha nátura a Nečakaný syn. Neviem prečo, ale v tých časoch sa takéto výplody nepokladali za serióznu literatúru, takže v tom zmysle možno pokladať Dedinôčku za môj literárny debut. Do zbierky som zhrnul nielen pôvodné verše, ale aj viaceré básne, ktoré som už predtým bol uverejnil v dennej tlači. A chcem ešte dodať jeden detail: Básne sú moje, ale názov zbierky som si požičal. Už od detstva som mal rád básničku Ľudovíta Riznera, ktorú viem doteraz naspamäť. Ona tak veľmi skromne a pekne zobrazuje malú slovenskú dedinku môjho detstva a moje city k nej, že som z nej prisvojil prvý verš. A toto sú ďalšie nezabudnuteľné slová z tejto krásnej básničky: „Dedinôčka milá, / horami hradená, / ty si dávno s mojím / srdiečkom zrastená. // Ten potok, tie skaly, /tie lúky, boriny, /sladia mi už dávno / života hodiny… // Nedaj, Bože, nedaj / nikdy to dopustiť, / aby sme museli / dedinku opustiť.”

Po krátkej odmlke sa na mňa trošku dlhšie zadíval a s pohnutým hlasom dodal: „No a vidíš, ako nás Pán Boh skúša. V roku 1945 sme museli rodnú slovenskú dedinku opustiť a len On sám vie, či sa ešte do nej vrátime.“

Totiž v apríli 1945, pred blížiacim sa frontom ĽudkoBešeňovský so svojou mladou manželkou Ľudmilou opúšťa Slovensko a s tisícami rovnako cítiacich krajanov odchádza ako emigrant to Rakúska. Nie preto, že by sa chcel vyhnúť súdu za nejaké prečiny, ale z poznania, že nové pomery, ktoré zavládnu po príchode boľševickej totality na Slovensko, vytvoria prostredie v akom on, slobodu a pravdu milujúci človek, nebude môcť spokojne pracovať a tvoriť. Hovoril: „Videl som, čo sa dialo za povstania na Orave a v Liptove. Povedal som si: Keď toto je predohra budúceho života, vlastná dráma môže vyzerať iba horšie. A pred takou budúcnosťou sme utekali ta, kde sme očakávali, že sa tam voľnejšie žije a slobodnejšie dýcha.“

Početnú skupinu slovenských utečencov, v ktorej sa nachádzali a manželia Bešeňovský, zastihol koniec vojny ho v Aurolzmünstri, v Rakúsku, ktoré sa teraz stalo americkou okupačnou zónou. Očakávania, že armáda a vláda demokratickej Ameriky budú mať súcit a pochopenie voči utečencov pred boľševickou totalitou, sa nerealizovali. Tri roky v utečeneckom tábore v Aurolzmünstri a neskôr vo Wörgeli (v Tirolsku) patria medzi najkrušnejšie

spomienky jeho života. Boli to časy neistoty, obáv, strádania a duchovnej frustrácie. Mali však aj svoje svetlé chvíle. Ľudko a jeho manželka pomáhali zriadiť slovenskú školu, kde potom obaja vyučovali deti slovenských utečencov. Organizovali kultúrne, spoločenské a náboženské podujatia.

Rozprával mi, že nedeľné bohoslužby – pri ktorých on obyčajne organoval – vždy zakončievali hymnickou chrámovou piesňou: „Bože, čos´ ráčil, Bože čos´ ráčil slovenskému ľudu / po mnohoročnom ťažkom utrpení, / láskavo vrátiť slobodnú zas hrudu, / aby žil na nej jarma pozbavený. / Zdobený vencom slobody, cti práva, / nech sa Ti za to večná vďaka vzdáva!" Kedysi na začiatku roka 1946 navštívil slovenskú utečeneckú kolóniu v Aurolzmünstri pápežský delegát o. Mikuláš Šprinc. Na spoločnom stretnutí po bohoslužbe im povedal, že sa mu veľmi páčil slovenský spev, najmä tá záverečná hymna, Bože, čos´ ráčil. Melódia, ktorej autorom je Mikuláš Schneider-Trnavský, je krásna a dojímavá, ale je veľká škoda, že slová o „slobodnej hrude, na ktorej žije národ jarma pozbavený" nie sú v súčasnosti priliehavé, ani pravdivé. Táto pripomienka sa veľmi dotkla organistu Bešeňovského. Hovoril mi: "Celú noc som premýšľal nad krutou pravdou tých slov. Ráno som si sadol za stôl a o krátky čas som "zaktualizoval" slová piesne, aby primeranejšie vyjadrovali skutočnosť. A tak na druhý deň sme ju spievali už v novej verzii:

Bože, ráč zhliadnuť na slovenský ľud svoj,
pod bičom krivdy ako zasa hynie;
Doma i v svete otcovsky pri ňom stoj,
v súžení svojom, keď sa k Tebe vinie.
K modlitbe vrúcnej spínajú sa dlane:
Dedičstvo otcov zachovaj nám, Pane!

O. Mikuláš Šprinc bol veľmi spokojný s mojím úsilím a bol jedným z tých, čo sa pričinili, aby sa moja verzia slovenskej chrámovej hymny dostala do všetkých stredísk slovenskej emigrácie. A s potešením zisťujem, že sa v tejto podobe spieva v zahraničí dodnes."

Tri roky života v utečeneckých táboroch - najprv v Hornom Rakúsku (Aurolzmünster) a neskôr v Tirolsku (Wörgel) boli obdobím ťažkých skúšok. Ľudko sa rozcitlivela spomínal: "Únava a neistota ubíjala ducha. Tie isté dni. Z jedného nedovidíš do druhého. Líhaš v zadrótenom lágri, ktorého ostne zdajú sa ti jemnejšie ako hrany života. Hladom vyžraté telo vetrá. Skladáš ho na priečňu, ktorú voláš posteľou, aby si sa ráno zasa prebudil. Ako dobre by bolo zaspať navždy a nepozdraviť nový deň! Ako sladko! Ale ani smrť nechce tvoju biedu. Preto znova pozdravuješ ráno novej úzkosti a neistoty".

V takomto položení, keď sa nespĺňali očakávania návratu domov, bolo treba myslieť na trvalú emigráciu. Otázka zostať v chudobnom povojnovom Rakúsku neprichádzala do úvahy. Väčšina utečencov sa usilovala odísť do tých krajín, kde žila početná a organizovaná slovenská komunita: Spojené štáty, Kanada, Argentína. Niektorí jednotlivci mali šťastie, že v týchto končinách mali príbuzných, ktorí im poskytli tzv. affidavit. Ale aj vtedy bolo treba prejsť zložitým a často pokorujúcim výberovým procesom: "Nikdy nezabudnem na muky, či obstojíme v paľbe toľkých otázok. Kto mal vzdelanie, odhodil, alebo zamlčal celú minulosť a bol len robotníkom. Takých Kanada vtedy potrebovala, hovoril nám konzulárny úradníček. Mocných chlapov do baní, do lesov, na stavbu ciest, áno i na farmy. V tomto poslednom prípade bol úradníček dokonca naklonený prižmúriť oko a dať pečať na tvár našej biedy. Takto sa nám otvorila brána do Kanady."

V auguste 1948 opúšťa s manželkou Rakúsko a putujú do Kanady: z Tirolska cez Brennerský priesmyk do Janova v Taliansku. Tam po dvoch týždňoch čakania nastúpili na grécku loď NeaHelas, ktorá ich potom odnášala (s krátkou zastávkou v portugalskom Lisabone) do kanadského prístavu Halifax. Odtiaľ vlakom do Dufresne, maličkej osady v štáte Manitoba. Tam žilo usadených niekoľko slovenských farmárov a jeden z nich, Jozef Bednár, ho prijal ako za pomocníka pre prácu na poliach a okolo domu. Jeho manželka Ľudmila pomáhala pani Bednárovej v kuchyni a Ľudko s pánom Bednárom a jeho tromi synmi "pracovali na poli od svitu do mrku". Bol práve čas žatvy. Modernej mašinérie vtedy ešte nebolo a ručná robota pre slabého a zoschnutého emigranta bola nevýslovne únavná, až bolestivá.

Práca na farme trvala iba tri mesiace. Prišla zima a bolo treba hľadať nové zamestnanie. Vystriedal ich niekoľko. Najprv v "uhorkovej fabrike" Dayton, kde pracovné podmienky boli tak neznesiteľné, že po troch dňoch odtiaľ odišiel. Starí usadlíci mu pomohli nájsť prácu u firmy Little Gallery, kde maľoval podložky pod obrazy. Vytrval tam sedem týždňov. Nasledovala firma Tonkin, kde odlieval gypsové sochy pre kostoly. Jeho plat bol 20 dolárov za 40-hodinový týždeň. Manželka Ľudmila pracovala za 40 centov na hodinu. Hoci to dnes vyznieva ako almužna, dalo sa z toho pomerne slušne vyžiť. Situácia sa zhoršila, keď sa rodina začala rozrastať. Rok po príchode do Kanady sa im narodil syn Peter a na druhý rok dcéra Mária. Teraz sa matka musela venovať malým deťom a jediným zdrojom príjmov bola Ľudkova týždenná výplata.

V roku 1951 prišiel do Winnipegu slovenská katolícky kňaz Ján Rekem a slovenská komunita sa teraz stretávala častejšie a začala žiť kultúrnejšie. Ján Rekem v krátkom čase zorganizoval krajanov a z jeho podnetu bol postavený kostolík Nepoškvrneného Počatia Panny Márie, kde bývali slovenské sv. omše. Ľ. Bešeňovský bol nielen jeho nadšeným pomocníkom, ale aj skúseným organistom, ktorý organoval pri bohoslužbách a bol zapojený do každého kultúrneho a spoločenského podujatia. Rozpomína sa: "Oheň nadšenia za Boha a národ, čo sme si priniesli z domu i v tomto prachu života horel a dával teplo. Hrávali sme divadlá, robili oslavy, výlety…"

Popri tom všetkom si našiel čas aj na poetickú tvorbu. Básničky uverejňoval v týždenníku Kanadský Slovák, ktorý bo úradným tlačovým orgánom Kanadskej slovenskej ligy a jeho šéfredaktorom bol spisovateľ Konštantín Čulen; a v mesačníku Rozvoj, ktorý vychádzal v cyklostylovanej podobe v Montreale a redigoval ho ďalší horlivý nadšenec Kornel Piaček. V jeho veršoch sa odrážala jeho nepotlačiteľná túžba po domove, ako to vyznieva z básničky s charakteristickým názvom Nostalgia: „Len ešte raz sa domov vrátiť/ z bezmernej tejto bôľavy;/ z úžasu týchto chvíľ sa stratiť / k prameňom tichej úľavy… (Rozvoj č. 8-10/1949).

V roku 1951 sa naskytla Slovenskej Lige príležitosť kúpiť si vlastnú tlačiareň vo Winnipegu. V apríli 1952 sa Ľ. Bešeňovský stáva spoluredaktorom časopisuKanadský Slovák. Práca, najmä spočiatku, mala s redaktorskou činnosťou málo spoločného. Totiž tá tlačiareň, ktorú Liga od akejsi škandinávskej spoločnosti kúpila, bola nielen stará, ale aj pre slovenské potreby nevhodná. Prvé čísla Kanadského Slováka boli vysádzané bez mäkčeňov a dĺžňov a vychádzali s oneskorením. Bolo treba pracovať až 80 hodín týždenne, kým sa tlačiareň dostala do užitočné chodu. Ale aj potom dochádzalo k mechanickým poruchám a – bohužiaľ – aj nedorozumeniam medzi pracovníkmiv tlačiarni. Ľudo Bešeňovský, okrem redakčných a mechanických prác, pod pseudonymom Peter Žalm, vyše roka mával v Kanadskom Slováku pravidelný stĺpec "O čom je reč?"

V redakcii Kanadského Slováka pracoval Ľudo Bešeňovský dva roky. Nespomína na toto obdobie ako na svetlú stránku svoje emigrantskej odysey. Nadobudol síce určité skúsenosti v tlačiarenskej práci, ale ináč to boli dva roky o ktorých nechcel veľa rozprávať. Hovoril mi: "Modlil som sa k Matke ustavičnej pomoci, aby ma vyviedla z toho úskalia na pokojnú životnú plavbu. V túžbe po zmene som odpovedal na in-zerát redakcie najväčších anglických novín vo Winnipegu, Free Press. A predstav si, na moje veľké prekvapenie dva dni po podaní žiadosti ma pozvali na rozhovor a prijali ma. Konečne som našiel prácu, ktorá mi vyhovovala, bola slušne platená a zostal som v nej 22 rokov, až do odchodu na odpočinok.

A potom prozaicky ubiehali roky nášho života. Mal som svoju prácu, postavili sme si útulný domček a mohli sme žiť ako slobodní ľudia. Zmieril som sa s realitou a nečakám zázraky. Ak Boh dá, že sa budeme môcť vrátiť domov, budem mu neskonale vďačný. Nech sa stane jeho svätá vôľa! S jeho pomocou sme sa pokojne preplavili až sem, kde sme dnes. Naše deti sa tu narodili tu vyrástli a vyštudovali. Syn je mechanickým inžinierom, dcéra diplomovanou ošetrovateľkou. Moja drahá manželka nedávno odišla do večnosti a ja si navykám na život vdovca. Aby som parafrázoval Sama Chalupku: A keď bude vôľa Božia, nech aj mňa ku nej uložia! Skúmať cesty Božie nie je v našej moci. Len ich pokorne prijať s odovzdaním do jeho svätej vôle."

Oponoval som mu s poukazom, že sa nikdy nemáme vzdávať nádeje. Odpovedal mi, že jeho nádej bola otrasená, keď demokraticky Západ sa pasívne díval ako, boľševici bezohľadne likvidovali protikomunistickú revolúciu v Maďarsku, Poľsku a Východnom Nemecku v roku 1956, ako likvidovali pokus o "socializmus s ľudskou tvárou" u nás v roku 1968. Hovoril: „Skúsenosť ma prinútila priznať si, že vlastnými silami sa tyranie nezbavíme, Západ nám odmieta pomôcť, takže ostáva iba Boží zázrak. V kútiku duše verím, že sa tak stane, ale Pán Boh to urobí svojím spôsobom a vo svojom čase. Keď sa tak stane, ja už nebudem medzi živými. Moje dnešné položenie priliehavo vystihujú slová Kraskovej básne, ktorá občas zaznie v tejto skleslej mysli: "Ó múdri dávno, dávno dúfať prestali!"

Na rozlúčku somho ešte chcel povzbudiť, aby napísal svoje spomienky a zozbieral svoje básne roztratené po časopisoch, kalendároch, alebo nepublikované, ležiace kdesi v zásuvke. Odpovedal, že v tomto zmysle čosi robí. Odišiel do vedľajšej izby a priniesol mi zväzoček s priliehavým názvom Batôžtek a slza. Podal mi ho so slovami: "Toto som vydal vlani. Uvidím, aký to bude mať ohlas."

S hanbou sa musím priznať, že v nasledujúcich rokoch som zanedbal prehlbovať naše priateľstvo. Spočiatku sme si vymieňali vianočné pozdravy a navzájom si blahoželali k narodeninám, ale neskôr prestalo aj to. Dnes si robím výčitky, že som mal urobiť viacej. Zaregistroval som, že v roku 1979 vyšla ďalšia zbierka jeho básní V krvi ťa nosím a v roku 1983 vydal antológiu svojej exilovej poézie pod názvom V putách rodnej zeme....

Neviem, ako vítal pád komunistického panstva v Európe, ktorého sme boli svedkami v roku 1989. To bol ten zázrak, ten Boží zásah do ľudských dejín, v ktorý sme v emigrácii dúfali a niektorí z nás mali to šťastie, že sa ho aj dožili.

Ľudko Bešeňovský zomrel v svojej adoptovanej kanadskej vlasti dňa 6. septembra 1994. Nech odpočíva v pokoji!

FRANTIŠEK VNUK

Ľ. BEŠEŇOVSKÝ: MATKE

Vie, ako si ma čakala,
aké to boli boje!
A koľko si len plakala:
Kdeže si, dieťa moje?

Keď porozkvitol orgován,
vyšla si na podstienku,
krvácajúca zo sto rán,
pohladiť Božiu lienku.

A hľadela si do sveta,
do diaľok, do neznáma,
kým v rodnej zemi vendetta
horela ako slama.

To nebol viac svet pre teba,
to srdce na pahrebe,
nuž volala si do neba,
aby ťa Boh vzal k sebe.

Stalo sa. Zhasli bolesti
a zavrela sa brána.
To bola chvíľa milosti.
A ja sa modlím za teba,
bys´ bola v rukách Pána...

Zo skicára Andreja Mišanka

AUGUSTÍN HAZUCHA

Môj život v Československu

Na margo dnešného ukláňania sa (4)

FALOŠNÍ FUNKCIONÁRI V SZPB

V priebehu času som sa oženil. Raz, pri návšteve u svokrovcov som videl na stole položenú knihu od G. Husáka o SNP. Svokor mi povedal, že už ju má skoro dočítanú, ale že nie je moc nadšený z obsahu. Čakal, kedy ju vydajú, ale je sklamaný, lebo ani Husák nepíše celú pravdu. Očakával som, že aspoň on napíše tak, ako sa veci diali. V priebehu rokov som sa od svokra dozvedel mnohé veci o pomeroch v povstaní. Keď bolo povstanie vyhlásené, išiel ako vojak aj s kamarátom z Trnavy hneď s prvou várkou. Vravel: „Nasadli sme na otvorené nákladné autá, vpredu pripevnená zástava a išlo sa. Boli sme mladí, politika nás nezaujímala, ale vedeli sme, že Nemci sú svine, vedeli sme, že sme prišli o veľa územia, chceli sme slobodný štát a všetko sme chceli vybojovať späť. S týmto cieľom sme odchádzali. V Bystrici na zoradišti nás pozadeľovali. Keď sme prišli naspäť k autu, zistili sme, že nám niekto zobral slovenskú zástavu a nahradil ju československou. Zostali sme prekvapení, ale na veľké riešenie a otázky nebol čas. Bol som zaradený k spojárom. Od rána do neskorého večera sme boli v teréne. Bolo treba naťahovať nové linky. Až neskôr, keď sme už len spojenie a linky obsluhovali a udržovali, začali sme sa zaujímať o dianie okolo nás. Boli sme najlepšie informovaní, lebo sme odpočúvali, čo sme chceli a koho sme chceli. Prekvapovali nás telefonáty, ako napr. tam pošli našu jednotku, alebo - to nech si vybojujú sami, do toho sa my nebudeme pliesť, alebo - tam musí byť náš človek. Často sme ťahali linku tam, kde už bola. Prišiel akýsi človek, musel som ho odviesť napr. na Štiavničky a hneď chcel telefón, okrem veliteľa. Takých prípadov sme mali viac. Nakoniec sme z odpočúvania zistili, že to boli často ľudia nie z armády, ale z Baťovian, v dlhých kožených kabátoch, arogantní, drzí. Niekedy v októbri som zachytil správu, že pancierový vlak má behom pár hodín kamsi odísť. Rozkazov a povelov išlo do Zvolena toľko, že sa tam mohli zblázniť – jeden, že sa majú nahradiť mŕtvi a ranení všetkými, ktorí pracujú v dielni, druhý, že tam má prísť taká a taká jednotka. Jeden, že má vyraziť za dve hodiny, druhý, že má vyraziť okamžite. Veliteľ vlaku, veľmi rozčúlený, telefonoval s niekým zo štábu, že mu tam strkajú ľudí a on nemá dokončené opravy, nemá výzbroj ani muníciu, a že výsledok bude len veľa mŕtvych. Z telefonátov zdravotníkov som sa dozvedel, že v predchádzajúcej akcii vlaku utrpeli veľké straty a z pôvodnej posádky zostalo pár chlapov. Myslel som stále na svojho kamaráta, ktorý v dielňach pracoval. Dosť som riskoval, ale zavolal som mu, aby urobil čokoľvek, strelil si do ruky, alebo si pustil na hlavu železo, ale nech len do toho vlaku nenastúpi, lebo odtiaľ sa už nevráti.“

Takýchto chaotických udalostí bolo podľa rozprávania svokra, veľa. No túto udalosť svokor spomínal často, lebo našiel svojho kamaráta neskôr kdesi na ošetrovni s tržnou ranou na predlaktí (akcia vlaku dopadla tragicky a viac o ňom ani nepočuli). Po vojne sa každý rok na jeseň kamaráti zišli u môjho svokra. Z vďačnosti za zachránený život prišiel kamarát môjho svokra opätovne každý rok poďakovať sa za „odporučený pracovný úraz“, ktorý mu znemožnil účasť na akcii pancierového vlaku. Pospomínali, pokoštovali. Divné príkazy, divní ľudia, chaos, počúvali údajne denne. Raz prišiel na ich ubikácie veliteľ. Svokor spomínal: „Zavolal si niekoľkých z nás na jednu izbu a povedal nám, že samozrejme vie, že odpočúvame telefóny a vieme a vidíme, čo sa tu deje. Toto chlapci nie je naša vojna, naše povstanie, my nebojujeme proti republike, my bojujeme za Slovensko. V Bystrici nám ´niekto´ vyvesil priamo nad hlavami československú zástavu. To chlapci moji nie je náš človek. Vám, čo ste tu, dôverujem. Máte moje slovo, že pokiaľ odídete domov, nikdy vám to nebudem vyčítať a nikdy proti vám nič nepodniknem. Všetci sme s ním súhlasili. Pospomínali sme na konkrétne prípady akcií proti záujmom Slovenska a keď som ja hovoril o tom, že nám už v auguste na zoradišti ktosi vymenil našu zástavu, nahnevane povedal – vidíš Jožo, keby tam ten ktosi dostal guľku za vlastizradu, mohlo to byť dnes iné. Výsledok vieme všetci, a tak po rôznych problémoch vojnových a osobných, zdravotných, som sa pred Vianocami dostal domov. V krčme sa po večeroch rozoberali všetky udalosti. Raz sa ma jeden môj vrstovník opýtal, či mi to bolo treba trepať sa do Bystrice, že som to mal urobiť ako on. On totiž predával aj Nemcom, aj partizánom víno a ešte na tom zarobil a ja som prišiel akurát o zdravie. Tieto jeho slová vo mne vyvolávali skoro pocit hanby, lebo som sa skutočne vrátil domov z pobabranej akcie a s podlomeným zdravím.“

Až udalosti ďalších rokov svokrovi „otvorili oči“ a vedel si vysvetliť sled udalostí v rokoch povstania a následný politický vývoj na Slovensku. Jednoducho ho „ktosi“ zneužil a poslal ako toho ovčiarskeho psa chrániť a biť sa za ten náš salaš. Keď sa ale vrátil, ako vravel, „zistil, že zatiaľ čo som sa bil s jednými vlkmi, iní vlci nám celý salaš ukradli. To nebol pocit víťazný! Ale nebanujem – aspoň sa vedelo, kto je kto“, uzavrel.

Život šiel ďalej. Raz som počul svokru, ako ponúka svokrovi nejakú obálku, že mu došla pozvánka na schôdzu. Svokor hodil rukou a povedal, aby to hodila do koša. Ja som sa do toho pozrel. Bola to pozvánka na schôdzu Zväzu protifašistických bojovníkov. Jeden bod programu bolo uplatnenie zákona č. 255 pre členov, ktorí dovtedy nepoberali tento dôchodok. Bol to mesačný finančný príspevok, pre účastníkov SNP. Prekvapilo ma, že svokor, puncovaný povstalec no povstalecký dôchodok neberie. Opýtal som sa prečo. Svokor dusil v popolníku cigaretu, ale v tom momente si zapálil ďalšiu. „Pamätáš sa, čo som ti rozprával o tom, ako ma privítal ten môj vrstovník, keď som sa vrátil z povstania? Tak ten je už roky predseda organizácie, najväčší partizán, metálov má už plný kabát a ja mám ísť za ním, aby mi potvrdil, že som bol v povstaní a že môžem dostávať dôchodok?? To nikdy neurobím, musel by som sa hanbiť sám seba. Ja sa im môžem na ich peniaze! Aj na okrese aj na kraji sú funkcionári s ktorými sa poznám z povstania. Všetci len za mnou chodia, prečo neberiem dôchodok, všetci to vedia prečo, ale nikto nič neurobil. Ja budem dobre žiť aj bez ich dôchodku, za peniaze svoju hrdosť nepredám!“ Svokrov postoj som okamžite schválil s tým, že by tam mal ísť a nakopať toho falošného partizána do ... Keď ho volili za predsedu zväzu, bol svokor v nemocnici, vtedy podľa jeho slov, by to urobil, ale postupom času radšej na schôdze nechodil.

Deti dorastali. A ako to v živote chodí, nie každé dieťa zdieľal otcove postoje. Jeho syn sa držal židovského príslovia, že peniaze nesmrdia. Čím bol starší, tým viac tlačil na otca výpočtami, koľko peňazí stratil, koľko môže získať, ak by si svoj nárok uplatnil. Vôbec neoceňoval otcovu hrdosť a statočnosť voči malému podlému človeku, hoci bol tento jeho postoj známy aj v Bratislave, na ústredný výbor partizánskeho zväzu. Ja som si, naopak, svokra vážil nielen pre tento jeho postoj, ale aj pre jeho vekom nadobudnutú múdrosť, korektnosť a celkový postoj k životu. Syn však naďalej na otca tlačil, aby otázku dôchodku riešil. Tento priepastný rozdiel v prístupe k tejto otázke medzi otcom a synom ešte znásobil fakt, že svokor po pobyte v nemocnici musel odísť na invalidný dôchodok. Pritom na úrovni vychoval tri deti – aj bez 255-ky... Všetci vyštudovali a žili slušne, na úrovni doby. Keď sa mal dočkať vďačnosti a určite aj obdivu, nútil ho poprieť a prehodnotiť, celý svoj život. V mene peňazí. Veľmi tým trpel do konca života.

Pri jednej návšteve, mi svokra povedala, že dedo (svokor mal už vnúčatá) mal nejakú vzácnu návštevu z Bratislavy a že jej spomenul, aby mal doma pokoj, že ohľadom tej 255-ky, vycestuje do B. Bystrice. Mne o tej návšteve tiež povedal. Bol to jeho známy z čias povstania, ktorý sa dozvedel v Bratislave o jeho prípade a prišiel mu navrhnúť riešenie. Navrhol mu, aby vyhovel zákonu o písomnom svedectve o účasti v SNP tak, že mu ho môže vydať priamo jeho veliteľ, ktorý ešte žije v B. Bystrici. Tak je vraj možné vyhovieť zákonu a obísť tých tzv. kukuričných partizánov, ktorí sa po zverejnení zákona vyrojili ako muchy s rôznymi „bumažkami“. „Oni majú bumažky, funkcie a ty máš len podlomené zdravie“, povedal môjmu svokrovi. Dal mu adresu, ktorá ale nekorešpondovala s menom jeho veliteľa. Povedal mu len, aby napísal a aby reagoval vždy podľa odpovede a požiadaviek z B. Bystrice. Ďalší postup bol pre mňa ako verneovka. Dedo komusi napísal. Ten „ktosi“ požiadal deda o nejaké údaje, ktoré má poslať na priloženú adresu. Skrátene povedané, trvalo to skoro rok, kedy mal dedo dohodnutý (pravdepodobný) termín návštevy, ak sa nevyskytnú „nepredvídané“ okolnosti. Posledný kontakt pred dňom návštevy, mu nejaký pán zavolal, že teda tá zajtrajšia návšteva platí a že o tej a tej hodine sa stretnú na námestí pri fontáne. Dedo prešľapoval na námestí pol hodinu pred termínom, ale aj pol hodinu po termíne. Prišiel k nemu mladý muž, opýtal sa ho či má všetku korešpondenciu. Prezrel si ju, dal si ju do tašky (bolo to asi päť listov) a zaviedol deda do akéhosi hotela, že tam má zaistenú izbu, a že zajtra za ním príde. Na druhý deň prišli za ním dvaja pani, predstavili sa a išli spolu za dedovým bývalým veliteľom. Prišli do jedného domu na druhé poschodie. Jeden z pánov odomkol dvere a vošli do malej chodbičky. Ten prvý pán za nimi vonkajšie dvere zamykal a zároveň ten druhý, odomykal ďalšie, ale kovové dvere. Vošli do väčšej predsiene. Na jedných dverách bol otvor, ako na poštovej schránke. Jeden z pánov do toho otvoru strčil nejaký papier. Po chvíli zaštrngotali kľúče z vnútra, otvorili sa dvere a v nich stál dedov veliteľ z povstania. Po krátkych rozpakoch zo stretnutia, sme sa objali ako správni „fronťáci“. Mal sa tam zdržať asi pol hodiny. Nakoniec tam sedel asi tri hodiny. Pri rozlúčke tento vzácny človek na otázku, ako bolo možné realizovať toľko podvodov, intríg, zrady v konsolidovanom štáte, akým v tom čase Slovensko bolo, odpovedal bez najmenšieho zaváhania: „Zle sme čítali životopisy! Hľadali sme odborníkov, schopných ľudí. Mylne sme sa domnievali, že všetci chcú pracovať v prospech Slovenska v kresťanskom duchu pre prospech Slovákov. Keby sme boli pozornejšie čítali životopisy, vedeli by sme, odkiaľ ´duch´ niektorých pochádza a kam smeruje!“

Bol som zvedavý, ako bolo možné, že takýto postup deda vôbec neprekvapil, a v žiadnom momente nezaváhal. Mal údajne dobré informácie od toho pána z Bratislavy, ktorý mu vysvetlil v akej zložitej situácii tento človek, jeho veliteľ, žije. Ako dokázal „stupiť na otlak“ niektorým tzv. partizánom – zlodejom, vrahom a podvodníkom. Údajne mal svedčiť v prospech prezidenta Tisa o zrade a podvodoch Baťu a bankárov. Dokonca, že na neho aj strieľali. Veľa bolo ešte v tom čase ľudí, o ktorých veľa vedel a ktorí mali záujem na jeho umlčaní. Ani Československo nemalo záujem o jeho bezpečnosť. Preto sa o svoju bezpečnosť staral sám, so svojou rodinou.

Už pri ceste domov z Banskej Bystrice dedo vedel, že o príplatok za účasť v povstaní nepožiada, hoci mal vo vrecku potvrdenú aktívnu účasť od veliteľa spojovacieho vojska zo SNP. Zhodli sa v rozhovore na tom, že oni dvaja, aj keby boli na Slovensku jediní, od tých, čo nás podviedli, ukradli nám Slovensko, pripravili o zdravie a slobodu, žiadne peniaze nechcú.

Je ťažké dnes hovoriť, o čom alebo o kom všetkom sa títo dvaja muži na tomto stretnutí rozprávali. Faktom však je, že svoj postoj svokor až do smrti nezmenil – žiadne výhody nevyužíval, ba naopak, veľmi rázne ukončil v domácnosti všetky diskusie na túto tému. Bohužiaľ, ani po štátnom prevrate, ani po osamostatnení Slovenska sa zverejnenia „pravdy“ o SNP nedožil...

Pri spomienkach na tieto udalosti, sa mi z tribún a médií neustále ozývajú slová o „odkaze SNP“ pre dnešok. Sú to väčšinou ničím nepodložené politické frázy. Slová, ktoré vyslovil spomínaný veliteľ spojovacieho vojska v SNP sú konkrétne a pre mňa sa stali skutočným odkazom SNP pre dnešok: lepšie a dôslednejšie si všímať, kto nám to sľubuje „lepšie zajtrajšky“, odkiaľ pochádza, kto ho vychoval v akom duchu, kto bol ten, čo ho vychoval atď. A dnes o predstaviteľoch štátu, VÚC, okresov nevieme takmer nič. Dokazovať, že je to tak, je zbytočné. Stačí sa pozrieť na rozvoj a napredovanie Slovenska. Podobá sa to tej kára v rozprávke, do ktorej zapriahli najlepších – osla, rybu a labuť a všetci sa divili, že ako ťahali, tak ťahali, kára stála na mieste. Jeden totiž ťahal po zemi, druhý do vzduchu a tretí do vody...

TRNAVSKÉ AUTOMOBILOVÉ ZÁVODY

Niekedy v 70. rokoch som si v závodnej jedálni pri obede sadol k jednému pánovi, ktorý bol v podniku nový. Vedel som, že prišiel k nám pracovať do údržbárskej dielne z TAZ Trnava. Mal oblečený starý pracovný plášť ešte z TAZ-ky. Hovoril, že platí nováčikovskú daň, že sa zašpinil od nejakého pigmentu. Dal to manželke oprať, ale nepovedal jej, od čoho to je. Tá si znečistila celú pračku a že to musí rozobrať a čistiť, a že pri tej príležitosti vymení čerpadlo, že údajne má ešte jedno v zásobe zo starých dobrých časov. Pochvaľoval si, že práčka si už čosi pamätá, ale „perobotka“ pracuje stále spoľahlivo. Robili sme ich perfektne, pochvaľoval si. On robil majstra na montáži a keď im celú výrobu zobrali, musel odísť, lebo v zlievarni, ktorú tam miesto výroby práčok spustili, je veľmi ťažké prostredie, čo jeho pľúca nezvládali. „Prečo tú výrobu zobrali a kam?“ – spýtal som sa. „Nuž, tak ako veľa iných výrob – v rámci ´industrializace Slovenska´. Hlavne nám zobrali unikátnu frézu (alebo sústruh? – pozn.- aut.), na ktorej sa vyrábala taká zložitá prevodovka, ktorá umožňovala jedným elektromotorom poháňať v tej perobotke čerpadlo, slimáka aj odstredivku. No kam asi - do Fulneku do Čiech, kde postavili na tejto unikátnej, jednej fréze celú novú fabriku na výrobu práčok - Romo-Fulnek. Všetko ostatné nechali na mieste. Odtiaľ mám náhradné diely, všetko sa vyhadzovalo. Ja som protestoval, rebeloval. Za to som bol odvolaný z funkcie majstra a poslali ma do zlievarne. Nič som im však nezostal dlžný. Všetky výkresy nových prototypov a tej frézy, som ´zbalil´. Kriminálka tam bola asi mesiac, ale na mňa zašitého v zlievarni si nespomenuli. Do tých priestorov, kde sa vyrábali práčky, dali dielňu na opracovanie zlievarenských odliatkov – špinavú hnusnú prácu. Na práčkach

tam pracovalo 20 ľudí a šesť konštruktérov. Teraz tam na sústruhoch do zblbnutia stáčajú pätnásti na jednej zmene brzdové kotúče a vo Fulneku je pekná fabrika. Dobre nám tak, keď sme sprostí“, dokončil môj strojársky kolega svoje rozprávanie.

Čo čert nechcel, niekedy v 80. rokoch prišla do nášho podniku požiadavka na pur-farby práve z podniku Romo-Fulnek. Dohodol som návštevu, možné technické skúšky, podmienky pre povrchovú úpravu, nároky na prostredie atď. V deň návštevy vo Fulneku prebehlo všetko štandardne. Keď sme hodnotili výsledok, technológ výroby povedal niečo v tom zmysle, že takáto unikátna technológia akú má táto práčka (ukázal na prevodovku), si zaslúži kvalitu aj na povrchu. Vtedy som si spomenul na môj rozhovor s trnavským kolegom z dielní. Technológ ma veľmi ochotne zaviedol do haly, kde sa táto prevodovka vyrábala. Neviem, pre koho to bola smola, alebo šťastie, ale práve tam osobne vedúci doviedol exkurziu študentov a ja som sa k nim jednoducho pridal. Vypočul som si skutočne oslavnú prednášku o tomto unikátnom stroji –„který byl dodán ze zahraničí a který dokázali naši konstruktéři dokonale využít a postavit tak skvělý výrobek“, chválil sa. Na stroji bolo vidieť, že si už čosi pamätá. Trochu som sa prešiel okolo stroja a pozrel som si ho od steny, kam exkurzie nechodili. Moja skúsenosť slávila úspech. Na celkom nenápadnom mieste – pod ohybom, bol pripevnený špinavý štítok. Po očistení som si prečítal - ZP TAZ Trnava a číslo. Keď „soudruh vedoucí“ odvádzal exkurziu, odviedol som ho trochu na bok a povedal mu, že môže byť pri tom výklade presný: ten stroj pochádza zo Slovenska, z Trnavy, a že takéto práčky sa tam vyrábali už v 50. rokoch a v rámci industrializácie Slovenska sa akosi „ocitol“ vo Fulneku. Očakával som jeho reakciu urazenej hrdosti. Vysvetľoval mi a hovoril o zdĺhavých „jednáních“, ťažkostiach, náročnej a zdĺhavej práci ich konštruktérov a pod. A nakoniec so smiechom povedal: „Kde by se to vzalo na Slovensku?!“ Keď už vyčerpal všetky svoje propagačné tézy o ich jedinečnosti, priviedol som ho k stroju zozadu a ukázal mu na štítok. Podal som mu „pucmolu“, aby si štítok dobre prečítal prv, než ho dá odseknúť. Zatváril sa, ako keď prichytíte dieťa na „cukre“. Hovoril niečo nesúvislé o informáciách z Prahy, že to netušil, dokonca, že nikto nevie, ako sa tam ten štítok dostal atď. Ja som si samozrejme „mastil pupok“, ale ospravedlnil som sa mu, že ma to mrzí, ak som mu pripravil veľké sklamanie, ale že skrátka mám o tom presune dobré informácie. Zároveň som ho požiadal, keďže viem, že ten štítok dá odseknúť, či by to nemohol urobiť hneď teraz, ja by som si ten štítok totiž rád zobral. S tou žiadosťou som ho dorazil. Bolo vidieť, že je vyvedený z miery. Len niečo zašomral, kývol na pozdrav a odišiel.

Toto bola moja o-sobná skúsenosť – poznatok, ako to bolo s tou tzv. industrializáciou Slovenska!

Vatikánska scéna Narodenia Pána je „prejavom apostázy, nemorálnosti a neresti“

Táto neúctivá obludnosť je známkou univerzálneho náboženstva transhumanizmu, do ktorého vkladá nádej nový svetový poriadok; je to prejav odpadlíctva, nemorálnosti a neresti, ktorý si za svoj vzor berie ohavnosť. A tak ako všetko, čo bez Božieho požehnania vytvorili ľudské ruky, je v skutočnosti proti Bohu, je predurčené na to, aby zhynulo, zmizlo a rozpadlo sa.

ÚVAHA O SCÉNE NARODENIA PÁNA, VYSTAVENEJ NA NÁMESTÍ SV. PETRA

Centru námestia svätého Petra dominuje pretiahnutá kovová stavba, narýchlo ozdobená svietiacou trubicou, pod ktorou stojí, ako znepokojujúce totemy, niekoľko strašných sôch, ktoré by si nikto so zdravým rozumom nedovolil označiť za postavy z Betlehemského výjavu. Pozadie tvorí nádherná Vatikánska bazilika, čo ešte zväčšuje priepasť medzi harmonickou renesančnou architektúrou a škaredou prehliadkou antropomorfných kolkov.

Len málo záleží na tom, že tieto príšerné artefakty sú dielom žiakov z obskúrneho umeleckého inštitútu z Abruzza. Ten, kto sa opovážil verejne vyrobiť túto urážku Vianoc, urobil to v ére, ktorá okrem vytvárania nespočetných pseudo-umeleckých obludností nevie ako urobiť niečo pekné alebo niečo, čo si zaslúži uchovať pre potomkov. Naše múzeá a galérie moderného umenia prekypujú výtvormi, inštaláciami a provokáciami pochádzajúcimi z chorých myslí, ktoré ich začali hromadne nakupovať v 60. a 70. rokoch: obrazy, na ktoré sa nedá pozerať, sochy, ktoré vyvolávajú zhnusenie, diela, pri ktorých nie je možné určiť ani čo zobrazujú ani aký majú zmysel. Ušetrené neboli ani kostoly, aj tie sú preplnené takýmito kusmi. Tiež to začalo v týchto rokov a drzé pošpinenie svätých miest spôsobené týmito „umelcami“ sa cení viac pre ich ideovú a politickú príslušnosť, ako pre ich talent.

Po celé desaťročia architekti a remeselníci vytvárali ohyzdné stavby, zariaďovali a dekorovali ich s tak mimoriadnou šerednosťou a odpudivosťou, že to veriacich znechutilo a pohoršilo. Z toho istého zlého koreňa zla pramení a v tej istej pápežovej migračnej tónine je vyhotovený aj bronzový čln, ktorý je „pamätníkom neznámeho migranta“ a ktorý teraz narúša harmóniu pravej strany Berniniho kolonády, a ktorého drvivá hmotnosť, ku znechuteniu rímskeho ľudu, poškodila a do zeme vtlačila dlažobné kocky.

Je potrebné pripomenúť, že tohtoročnému rúhačskému Betlehemu predchádzal jeden rovnako svätokrádežný v roku 2017, ktorý Vatikánu ponúkla svätyňa Montevergine, pútnické miesto pre taliansku homosexuálnu a transrodovú komunitu. Tento anti-betlehem, „starostlivo naplánovaný a premyslený podľa diktátu a doktríny pápeža Františka“, mal zobrazovať údajné skutky milosrdenstva: nahého muža ležiaceho na zemi, mŕtvolu s visiacim ramenom, hlavu väzňa, archanjela s dúhovou kvetinovou girlandou a kupolu svätého Petra v ruinách.

Podobné pokusy, v ktorých sa Narodenie berie ako zámienka pre legitimizáciu veľmi nešťastných experimentov, sú pre mnohých veriacich veľkým utrpením. Veriaci sú nútení za každú cenu tolerovať extravaganciu duchovenstva a jeho túžbu po inováciách, zámernú vôľu sprofanovať – v etymologickom zmysle urobiť sekulárnym – to, čo je posvätné, oddelené od sveta, určené pre bohoslužbu a pre preukazovanie úcty k Bohu: „ekumenické“ betlehemy obsahujúce mešity, „imigračné“ betlehemy znázorňujúce Svätú rodinu na člne a aj betlehemy vyrobené zo zemiakov alebo šrotu.

Už teraz je zrejmé aj tým najmenej skúseným, že tu nejde o pokusy o aktualizáciu vianočnej scény, ako to robili maliari renesancie alebo 18. storočia, keď odievali sprievod troch kráľov do dobových európskych šiat. Toto je skôr o arogantnom rúhaní a svätokrádeži, anti-teofánia ohavnosti, ktorá je nevyhnutným atribútom Zla.

Nie je náhoda, že roky, v ktorých bol tento betlehem vytvorený, sú tie isté, v ktorých zasadal II. vatikánsky koncil a vznikla reformovaná omša: jeho estetika je rovnaká, rovnako ako princípy, ktoré ho inšpirovali. Tieto roky predstavovali koniec sveta, aký bol dovtedy a znamenali počiatok dnešnej spoločnosti a boli svedkami počiatku zatmenia katolíckej cirkvi, ktorá ustúpila a prenechala svoje miesto cirkvi koncilnej.

Vypálenie týchto obrovských keramických artefaktov v hrnčiarskej peci muselo spôsobiť nie málo problémov, ktoré šikovaní učitelia umeleckej školy v Abruzze vyriešili tak, že ich rozbili na kúsky. To isté sa stalo na koncile, kde sa geniálnym expertom podarilo do záverečných dokumentov presadiť doktrinálne a liturgické novinky, o ktorých sa dovtedy hovorilo len v tajnej malej skupine pokrokových teológov.

Výsledkom tohto pseudoumeleckého experimentu je hrôza, ktorá je o to strašnejšia, o čo viac sa tvrdí, že zobrazovaným námetom je Pánovo narodenie. To, že sme sa rozhodli nazvať takúto zbierku obludných postáv „betlehemom“, z neho Betlehem nerobí, ani to nezodpovedá účelu, pre ktorý sú tieto výjavy v kostoloch, piazzách a našich príbytkoch inštalované; majú veriacich inšpirovať k adorácii tajomstva vtelenia.

Možno niekto, v márnom pokuse nájsť v týchto obscénnych keramických sochách niečo kresťanské, zopakuje chybu, ktorá sa stala v minulosti, keď sa dovolilo vyprázdniť naše kostoly, vyzliecť naše oltáre a jednoduchú a priezračnú celistvosť náuky zničiť nejasným táraním, ktoré je typické pre kacírov.

Povedzme to jasne: táto vec nie je betlehem, pretože ak by bola, zobrazovala by vznešené Tajomstvo Vtelenia a Narodenia Božieho syna secundum carnem, zbožňujúcu úctu pastierov a kráľov, nekonečnú lásku Márie k najsvätejšiemu Božskému nemluvňaťu a úžas stvorenia a anjelov. Stručne povedané, zobrazovalo by to stav našej duše, keď uvažuje o naplnení proroctiev, očarená výjavom Božieho Syna v jasliach, vedomá si vlastnej nehodnosti tohto spásneho milosrdenstva. Namiesto toho si človek uvedomuje pohŕdanie ľudovou zbožnosťou, odmietanie večného vzoru, ktorý pripomína večnú nemennosť Božskej pravdy a necitlivosť vyprahnutých a mŕtvych duší pred majestátom narodeného Kráľa. Človek si uvedomí pochmúrnu šedosť smrti, temnú sterilitu stroja, temnotu zatratenia a žiarlivú nenávisť Herodesa, ktorý vidí svoju vlastnú moc ohrozenú spasiteľným Svetlom narodeného Kráľa.

Opakujem, že musíme byť vďační Pánovi aj v tejto skúške, ktorý má zjavne menší dopad, ale stále je v súlade s väčšími skúškami, ktoré podstupujeme, pretože pomáha odstrániť pásku z našich očí. Táto neúctivá obludnosť je známkou univerzálneho náboženstva transhumanizmu, do ktorého vkladá nádej nový svetový poriadok; je to prejav odpadlíctva, nemorálnosti a neresti – ktorý si za svoj vzor berie ohavnosť. A tak ako všetko, čo bez Božieho požehnania vytvorili ľudské ruky, je v skutočnosti proti Bohu, je predurčené na to, aby zhynulo, zmizlo a rozpadlo sa.

A to sa stane nie preto, že sa dostane k moci niekto iný, kto má iba iný vkus a inú citlivosť, ale preto, že Krása je nevyhnutnou služobníčkou Pravdy a Dobra, rovnako ako ohavnosť je spoločníkom klamstiev a zločinnosti.

CARLO MARIA VIGANÒ, *arcibiskup*

KULTÚRA
Dvojtýždenník závislý od etiky
Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava
Telefón: 0911 286 452
Vydáva Factum bonum, spol. s r. o..
Wolkrova 39, 851 01 Bratislava.
IČO: 35 734 710

Predseda redakčnej rady: *Július Binder* – Šéfredaktor: *Teodor Križka* – Cena jedného čísla je 1.90 € (ročne 39,90 €) – Časopis vychádza každé dva týždne, s výnimkou mesiacov júl a august. Ročne vychádza 21 čísel – Stánkový predaj: Mediaprint Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky prijíma Slovenská pošta na elektronicklej adrese: ganisinova.renata@slposta.sk – Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418091 alebo 02/54640949 – Registračné číslo: EV757/08 – Prijímame iba príspevky napísané elektronicky vo formáte word a graficky neupravené. Nevyžiadané rukopisy nevraciame. Stanovisko redakcie sa nemusí zhodovať s názorom autora – E-mail redakcie: teodor.krizka@gmail.com – Internetová stránka a archív časopisu: www.kultura-fb.sk –
ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

ThDr. Ján Rekem, *trenčiansky kaplán*

Trenčianska väznica

Zážitky slovenského kňaza vo väzení v „oslobodenej“ ČSR (1945)

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Aké všelijaké mená povymýšľali na roduverných Slovákov, aby ich mohli pod týmito titulmi odkrágľovať.

Pozrel som mu strmo do očí. Hodnú chvíľu sme tak hľadeli na seba. Pýta sa predvádzajúceho, čo má, akú žalobu. To je ten Marsinov pomocník, z Hornej fary! Prerečie nahlas predvádzajúci milicionár, a pristúpi bližšie k Š. A šepoce mu hodnú chvíľu čosi do ucha.

Na to akosi unavene a dosť bez záujmu sa pretiahne veliteľ komunistickej milície a pýta sa ma, čím som bol.

- Kaplánom na hornej fare.

- Čo som robil cez povstanie? Svoje náboženské povinnosti.

- Či som pomáhal Nemcom po „povstaní“?

- Do politiky som sa nepchal, lebo som mal dosť svojich náboženských povinností.

- Že som s Marsinom Nemcom pomáhal hádzať partizánov do trenčianskej studne, a pri masovom hrobe.

Až ma nadvihlo od jedu. Už som raz povedal pred vyšetrujúcim milicionárom, že o takých veciach som ani neslýchal, nie to ešte mal s tým čosi spoločné. Pozrel úkosom na mňa, máchol rukou. Sedel zamyslený, hľadel cez okno do fiaľavy. Až po hodnej chvíli vyrušil ho druhý milicionár a pýtal sa, čo so mnou.

- Ten k nám nepatrí, na NB s ním.

Ktosi sa za mňa dobre modlil. Lebo všetky tie najháklivejšie položenia u najnebezpečnejších osôb prešli akosi hladko. Dom HG bol povestný, veď tam teraz vládla najpodlejšia spodina. Tí najhorší bitkári. To bola hotová mučiareň. Keď sa odtiaľ dostanem preč, do rúk regulárneho bezpečnostného zboru, z čiastky to má človek vyhrané. Ale ešte nebolo to také jednoduché.

Pri odchode z „úradovne“ zazrel ma jeden trenčiansky milicionár z horného mesta. Ten sa osopil na mňa: Zločinec, vrah atď. Udivene hľadím na neho, veď som tomu človekovi nikdy nič zlého neurobil. Poznal som ho z videnia. Ale nikdy som s ním nič nemal. A tu naraz toľko pocty a úcty z jeho úst sa na mňa vykydalo.

- Kam vediete toho fariska, hádam nie domov?

- Na NB a na sédriu.

- Však preto, ja som, že domov. Povešať to, tú darmožrácku háveď.

Nuž, takto som sa dozvedel, že z NV moja cesta povedie do väznice krajského súdu.

Milicionár J. ma poslal do pivnice pre moju aktovku, kde som mal nočnú bielizeň, breviár, a ešte niečo z toho balíčka jedla, čo mi zabalila na cestu domvedúca z Pruského, a hajdy so mnou na NB. Už automat nemal so sebou, len revolvery vo vačku. Cestou bol akýsi prítulnejší reči. Nenútený rozhovor sa rozpriadol medzi nami.

Na NB hotový Babylon. Všetko plné. Na chodbách manželky a matky ako i dietky zaistených. Lamentovali, prosili, nadávali i preklínali. Lebo im nechceli dovoliť navštíviť otcov, manželov, príbuzných.

Jedna plakala, že manžel je ťažko chorý a nechcú mu pripustiť lekára i ona už bola zavretá, už skúsila hrôzu boľševického žalára. Povedala mi: „Mne je to už jedno. Muž mi tam skonáva, mňa už tam zdravotne tiež zničili, ja im na plné ústa vykričím, aké sú z nich svine“.

Nič som nepovedal, lebo som nevedel, či mám do roboty s agentkou -provokatérkou. Ale vo väzení som sa presvedčil, že je to pravda, čo mi tam tá žena hovorila.

Boli to tam srdcervúce scény. Pôsobilo to veľmi tiesnivo. Vlastné utrpenie bolí, ale človek v samote nájde rovnováhu v rozhovore s Bohom. Naraz však vhupnúť do takého prostredia, kde utrpenie, bolesť a krivda kričí takým lomozom na človeka zo všetkých strán, to pôsobí veľmi tiesnivo, kým človek akotak zasa nájde rovnováhu.

Tu počujem za sebou tichý, známy hlas „Janko“. Obziem sa, to sestra pri mne. Milicionári doma, u našich, robili prehliadku. Naši dávali pozor, kam pôjdu. Šli za mnou do Pruského. Vedeli, že ma odvedú do Trenčína. A správa s Pruského im to potvrdila. Nuž, pribehli do Trenčína, a predsa ma našli. Sestra vie, kde kto úraduje, akého je zmýšľania atď.

Objavil som i jedného známeho milicionára, ktorý vodí ľudí z NB do väznice. Je to chlapec, ktorý nikdy nemal záujem o politiku, len o šport. Dostal sa do milície buď z vypočítavosti, alebo náhodou.

Bolo by dobré, keby ťa tento odvádzal do väzenia. To je slušný.

Idem na výsluch. Rozhovor sa pretrhol. Tu čakám v jednej izbe. Nič. Dlho tam stojím, sadnúť niet kde. Všetko plné. Potom pristúpim k četníkovi v uniforme. Pýtam sa ho, na čo som tu, a prečo, keď som tu, prečo ma neodbavia.

Pýta sa, kto som. Poviem meno. Vy nepatríte k nám, vy spadáte pod NB2. To je vo vedľajšej miestnosti.

Milicionár, čo ma doviedol, sa stratil. Idem teda sám do oddelenia NB2. To je vo vedľajšej miestnosti. Odtiaľ ma vrátil nosatý pán, že patrím do predsiene, a tam ma vypočujú.

Konečne v prednej izbe, po dlhom státí, sa ma ujal mladý trenčiansky četník B., že som kolaborant, reakcionár, fašista, lebo som písal besné články proti boľševizmu do „Trenčana“, a som partizánov (totiž červených) hádzal s Marsinom do studne. To mi ešte bolo teba počuť. Už ma rozoberal jed. Hľadím sa ovládať.

- Odpustite, prosím, to nie je...

- Vy ste taký fašistický agent ako Marsina, s ktorým ste pracovali.

- On obetavej práci Marsinovej a iných slovenských vlastencov mohol ďakovať, že sa za Slovenského štátu dostal k žandárstvu. Nebyť Slovenského štátu, bol by na jeho mieste sedel nejaký Čech, a on by hrdlačil s vidlami niekde pri hnoji, alebo v bani. Šťastie, že toho besnivca kamsi odvolali. Dostal som sa do rúk četníka M., evanjelika. Ten sa na mňa rozkričal. Pýtal sa ma, čím som bol u preláta Marsinu.

- Kaplánom farského úradu.

- Teda jeho tajomníkom?

- Ale kdeže tajomníkom! Bol som kaplánom na farskom úrade.

- Prelát Marsina bol členom Štátnej rady. A vy jeho sekretárom.

- Ja som nebol u pána preláta ako u člena Štátnej rady, ale bol som ako kaplán pridelený farskému úradu.

A nedaj Bože ho presvedčiť, že som nebol sekretárom. Ako dôvody môjho sekretárstva mi uvádzal, že som býval u p. preláta Marsinu, stravoval sa atď. Zasa prišli na program tí partizáni, potopení vraj v trenčianskej studni.

- O ničom neviem.

Keď som to nerobil ja, vraj to urobil Msgr. Marsina.

- Nakoľko ho poznám, ten človek neublíži ani muche.

Po kratšej kontroverzii som povedal, aby si nerobil zo mňa vtipy, ale vážne vyšetroval, lebo na také hlúpe reči, ako je tá trenčianska studňa, nebudem viac odpovedať.

Pozrel čudne na mňa. Zmenil tón a vyzvedal sa, kde je pán prelát.

- Neviem.

- Darmo zapierate, už ho máme.

- Keď ho máte, tak vy viete o ňom, ja nie.

- Teda nechcete vypovedať?

- Čo neviem, nemôžem povedať. A hlúposťami sa nezaoberám.

Najedovaný vstal, kamsi odišiel. Zasa dlhý čas som sedel pred prázdnym stolom. Po hodnej chvíli prešiel som na NB2, do vedľajšej miestnosti

NB2 bola politická polícia, ktorá bola špeciálne v rukách komunistov, a zaoberala sa likvidáciou komunistom nepríjemných živlov. Keď už narobila mnoho pľuhavstva a správy o jej zločinoch sa dostali do zahraničia, vtedy pod tlakom zahraničnej mienky ju zlikvidovali, ale len naoko. Jej funkciou poverili VI. odbor povereníctva vnútra. Keď už i ten sa stal známym svojimi zverstvami, politickú komunistickú políciu premenovali na odbor VII.

Tu bol pán menom Bako. Ktoževie, koľkáte to už mal meno. Veď u týchto ľudí sa menia mená zo dňa na deň. V Teplej najlepšími vlastencami a Slovákmi boli teraz komunisti s plnozvučnými slovanskými menami: Strelecký, ale včera sa ešte volal Strelinger... A tak to išlo po celom Slovensku. Hviezdoslavov rod vymrel, ale naraz toľko tých Hviezdoslavov sa zjavilo na Slovensku, ako húb po daždi i Sládkovičov sa objavilo spúsťa, ale za to ani jedni, ani druhí poriadne po slovensky nevedeli, hoci mali také ľubozvučné slovenské, či, ako oni teraz na každom kroku zdôrazňovali, slovanské mená. A ich slovenské cítenie? Spočívalo len v tom, že vedeli veľmi dobre pocítiť, na ktorej strane by sa dal slovenský ľud najlepšie vycicať a poraniť.

Zasa krížne otázky. Potom s úsmevom podal milicionárovi, ktorého privolal, papier do ruky. A už pomaly sa predieram cez tlačiace sa tam davy von. Kam?

Milicionár, známy, prezradí sa zasa, že na sédriu. Tu sestra, ktorá už mala šťastie a česť „sedieť“ v trenčianskej väznici, nás zastaví a podáva i návod, čo a ako je to vo väznici, čo tam človek potrebuje.

Hja, treba sa učiť od skúsenejších. A sestra to tam skúsila tri týždne, keď ju odsúdili, že odsúdenému Dr. Tukovi na mičuráckom zhromaždení kričala na slávu. Spáchala tým vlastizradu. Za ten „zločin“ sedela nielen ona, ale i iní.

Idem do trenčianskej väznice. Rozmýšľam. My sme akási trestanecká família.

V r. 1907, po černovskej masakre, Maďari len-len že nezavreli môjho otca, lebo čítajúc slovenský časopis o masakre, nahlas sa rozčuľoval nad krivdami, čo vtedajšia maďarská vláda páchala na Slovákoch. Za to ho udali. Šťastie, že u „einundsibzigerov“, čiže v 71. regimente, bola hŕba dôstojníkov Chorvátov a Slovincov. Slovinec dôstojník vec zahladil. A ešte potľapkal otca, aby si svoje národné povedomie držal a nedal.

Len čo Česi v roku 1918 okupovali Slovensko, zasa otca vláčili po súdoch, skrz sestru, že vraj prechovávala a čítala Jehličkove protištátne letáky. Akoby Slovákom bolo treba zvlášť čítať Jehličkove letáky. To im nebolo treba, veď tie krivdy českého režimu cítili na vlastnej koži. Že ich Jehlička povedal svetu na plné ústa, to nebol hriech. Nuž a že ich Jehlička až priveľmi využil pre maďarskú propagandu? To naši ľudia veľmi neschvaľovali, lebo maďarské jarmo tiež poznali z vlastnej skúsenosti.

Vtedy to dopadlo akosi obstojne. Sestra bola vtedy maloletá a otec sa vytiahol pred súdom bez trestu. Ale bolo behania, trov.

Nebohá matka. Pán Boh ju tam osláv na večnosti, každú chvíľu dostala pozdrav od četníkov. Pokutu,, že urazila nejakú úradnú osobu. Lebo ona ľúbila povedať pravdu z prosta do ostra.

Keď nebohého pána prezidenta Dr. Jozefa Tisu v trenčianskej väznicu uväznili, otec mu niesol kufrík, a šiel po jeho boku až pred dvere väznice, keď tam nastupoval, aby si odsedel.

Švagor pána prezidenta, už nebohý, statočný a dobrý človek, oteckov spolužiak, Pavol Kráľ, manžel sestry pána prezidenta Márie Tisovej-Kráľovej, vtedy s obavou hovoril oteckovi:

- „Pali, nebál si sa v uniforme ísť s naším Jožkom“?

- Ako vidíš, som tu, dosiaľ nič.

Česi na nádraží síce na to vrčali, zazerali. A nebolo ich tam málo. Od prednostu až po zametačov bolo ich hrúza. Ale i tak nikdy nemali dobrý pomer voči Slovákom, robili im čo najhoršie, na protiveň, nuž nie div, že naši železničiari priam tým okatejšie bojovali za našu vec a pracovali za samostatnosť.

V r. 1930, keď sestra sedela v tomto väzení, chodil som ju s oteckom navštevovať.

A teraz, v roku 1945, zasa sestra a neter odprevádzajú mňa do väzenia.

Zamyslím sa nad tým. Myslím i na staré, ošúchané, legitimácie Ľudovej strany, vystavené v r. 1906, potom znova v r. 1910, ktoré naši otcovia mali a opatrovali si ako cennosť v kasni. Nielen rodičia, ale aj stará mama, čo bývala u nás. Boli to cenné rodinné pamiatky a vždy sa naším rozjasnili čelá, keď ich chytili do ruky a rozprávali nám o Hlinkovi, Jurigovi a Tománkovi, o ich smelých rečneniach. My sme vtedy s posvätnou úctou a povznesenosťou načúvali a naučili sa s istou svätou bázňou hľadieť na tie starodávne legitimácie.

- Aspoň odpovedz na pozdrav, keď neprehovoríš pár slov! - Vyruší ma karhavý tón sestry, a ukazuje skromne palcom, ktorým smerom sa obzrieť a pozdraviť. To farníci zdravia a milo kývajú.

Takáto zamyslenosť pri chôdzi bola vždy mojou nemocou. Často sa mi stalo a neraz som zabudol pozdraviť, lebo som nevnímal pozdrav okoloidúcich. Niektorí sa preto i na mňa nahnevali. Nuž, včuľ nieto čudu, že človek sa oddáva myšlienkam.

A už sme pred bránou sédrie.

Palota. Takto naši ľudia z dedín volajú starodávnym menom tú sédriu s väzením. Pekné meno. Ale ďakujem pekne za tú veľkú česť bývať v tej Palote. A ešte k tomu bývať v nej na dlhšie, keď máme takých štedrých mocipánov, ktorí nám uštedrujú zadarmo pobyt v Palote na mesiace.

Veľká brána. Malé nádvorie. Prostredné dvere v chodbe. Chodba plná ľudí, zväčša žien a detí, ktoré čakajú na vpustenie, vizitu svojich milých, alebo nesú pre nich potrebnú bielizeň. Slzy, bôľ, smútok, vpadnuté tváre.

- Náš pán kaplán. A už sa rozstupujú, robia miesto, ale pri tom každá chce podať, stlačiť ruku, alebo pobozkať.

- Už nie som váš, usmievam sa.

- Ale ako vidieť, predsa zostanete náš, lebo budete medzi nami, i vo väznici, budete medzi svojimi farníkmi. Na to mi jedna pohotovo odpovie.

- Áno. A medzi svojimi najlepšími farníkmi, odpovedám. Lebo som si vedomý, že tí, čo nevinne trpia, sú tou soľou našej zeme, sú tí naši najlepší, až na nepatrnú výnimku, ktorých vplyvu sa boľševici a ich pomáhači, nekatolíci, boja, preto ich likvidujú. Niektorých rýchlejším, iných pomalším spôsobom.

Ale, čo sa dá robiť. Rovnováha vyžaduje, aby zlo bolo vyvážené dobrom. Čím viac zla páchajú hriešnici a zlostníci, tým viac treba, aby dobrí priniesli zmierne obete, zmierne utrpenie za obrátenie týchto, a tak zachránili rovnováhu sveta.

S touto myšlienkou na ich spolubratov a sestry v cirkvi i národe, ktorí ma predišli so znamením viery cez túto bránu do temnice pomsty a nenávisti, vstupujem i ja dovnútra trenčianskeho sédrialneho žalára.

(Pokračovanie v budúcom čísle)